

BRUK AV STRAFFESAKSDOKUMENTER I SIVILE SAKER

Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet

Kandidatnummer: 637
Leveringsfrist: 25.11.2011

Til sammen 17946 ord

24.11.2011

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Oversikt	1
1.2	Avgrensninger	3
1.3	Rettskilder og metode	4
1.4	Videre opplegg	6
<u>2</u>	<u>INNSYN I STRAFFESAKSDOKUMENTER TIL BRUK SOM BEVIS I EN SIVIL SAK</u>	<u>8</u>
2.1	Innledning	8
2.2	Innsyn i straffesaksdokumenter fra en verserende straffesak	8
2.2.1	Innledning	8
2.2.2	Rettslig grunnlag for innsynsretten	9
2.2.3	Bør det gis innsyn i straffesaksdokumenter fra en verserende straffesak?	12
2.2.4	Praktisk gjennomføring av innsynsbegjæring i en verserende straffesak	14
2.3	Innsyn i straffesaksdokumenter fra en avsluttet straffesak	17
2.3.1	Innledning	17
2.3.2	Rettslig grunnlag for innsynsretten	17
2.3.3	Er det en realitetsforskjell mellom utlån og utskrift av dokumenter?	21
2.3.4	Praktisk gjennomføring av innsynsbegjæring i en avsluttet straffesak	23
2.4	Taushetsplikt som skranke for innsyn i straffesaksdokumenter	24
2.4.1	Utgangspunkt og problemstilling	24
2.4.2	Hensyn bak reglene om taushetsplikt	25
2.4.3	Unntak fra taushetsplikten	25
2.5	Forholdet til politiregisterloven	28
2.5.1	Generelt	28

2.5.2	Politiregisterloven § 31	28
2.5.3	Vurdering av politiregisterloven § 31	30
3	<u>BEVISFREMLEGGELSE</u>	32
3.1	Hovedregelen om fri bevisføring – konfliktsituasjon og problemstilling	32
3.2	Tvisteloven som skranke for fremleggelse av straffesaksdokumenter som bevis i en sivil sak	33
3.2.1	Forholdet til tvisteloven § 21-12	33
3.2.2	Forholdet til tvisteloven § 22-7	38
3.3	Taushetsplikt som skranke for fremleggelse av straffesaksdokumenter i en sivil sak	39
3.4	EMK som skranke for fremleggelse av straffesaksdokumenter som bevis i en sivil sak	41
3.4.1	Generelt om uskyldspresumsjonen	41
3.4.2	Uskyldspresumsjonens vern mot skyldkonstatering i forbindelse med en verserende straffesak	43
3.4.3	Uskyldspresumsjonens vern mot skyldkonstatering etter frifinnende straffedom	45
3.4.4	Innebærer uskyldspresumsjonen skranke for bevisfremleggelsen i sivile saker?	49
3.5	Avskjæringens realitet – innebærer avskjæring at bevisene reelt sett unntas fra rettens avgjørelsesgrunnlag?	55
4	<u>UNDERSØKELSE VEDRØRENDE BRUK AV STRAFFESAKSDOKUMENTER SOM BEVIS I EN SIVIL SAK</u>	59
5	<u>AVSLUTTENDE BEMERKNINGER</u>	62
6	<u>KILDER</u>	64
7	<u>VEDLEGG</u>	A
7.1	Undersøkelse	A

1 Innledning

1.1 Oversikt

Avhandlingens tema er om, og i tilfelle i hvilken grad straffesaksdokumenter fra en straffesak¹ kan anvendes som bevis i en sivil sak.²

For at straffesaksdokumentene i det hele tatt kan utgjøre potensielle bevismidler i en sivil sak, må det på en eller annen måte gis tilgang til dem. En ytterligere problemstilling i avhandlingen er derfor om, og i tilfelle hvordan innsyn i straffesaksdokumenter gis der formålet er å anvende disse som bevis i en sivil sak.

Dagens regler vedrørende bruk av straffesaksdokumenter som bevis i en sivil sak er uklare, og følger hovedsakelig av forskriftsbestemmelser.³ I forlengelsen av dette er formålet med avhandlingen å analysere og vurdere dagens rettstilstand.

Utgangspunktet i norsk rett er at partene fritt kan føre de bevis de ønsker til støtte for sin sak. Det er unntak fra dette prinsippet som krever en nærmere rettslig begrunnelse.⁴ Slike unntak er som utgangspunkt angitt som egne bevisavskjæringsregler eller bevisforbud i tvisteloven.

For sivile saker fremgår prinsippet om fri bevisføring av tvisteloven⁵ § 21-3 første ledd første punktum. Prinsippet er ikke lovfestet i straffesaker, men det er ingen tvil om at det

¹ Saker om straff mellom staten som påtalemyndighet og en privat part. Også administrative sanksjoner ilagt av staten kan falle inn under begrepet "straffesaker". Se mer om dette generelt i Bjerke/Keiserud, *Bind I* (2001).

² Saker mellom private parter vedrørende et rettskrav som behandles av domstolene. Se tvisteloven § 1-3, jf. § 2-1 flg.

³ Forskrift 18. desember 2009 nr. 1642 om ordningen av påtalemyndigheten (påtaleinstruksen).

⁴ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 203.

⁵ Lov 17. juni 2005 nr 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven).

samme gjelder der. Fri bevisføring anses best egnet til å finne frem til den materielle sannhet, og det er også prinsippets hovedbegrunnelse. Som en konsekvens av dette oppnås i større grad materielt riktige avgjørelser.⁶ Det uttales i tvistelovens forarbeider at inngrep i den frie bevisføringsrett, vil medføre en begrensning i bevismaterialet. Dette kan i følge forarbeidene innebære en risiko for at et uriktig faktum vil bli lagt til grunn, med et uriktig resultat i partens disfavør som konsekvens.⁷

Som et resultat av prinsippet om fri bevisføring, er utgangspunktet at også straffesaksdokumenter kan føres som bevis i en sivil sak.

Med straffesaksdokumenter menes generelt sentrale etterforskningsdokumenter, herunder taushetsbelagte opplysninger og nedtegninger av politiavhør av mistenkte eller siktede. Som regel kan disse dokumentene utleveres til andre dersom vedkommende kan vise til et rettslig grunnlag for sin innsynsbegjæring. Utleveringen av dokumentene kan imidlertid tenkes å innebære en krenkelse overfor den parten som har vært underlagt straffeprosessuell rettergang. Dette kan være tilfelle dersom dokumentene fremlegges som bevis i en sivil tvist, enten før det foreligger en fellende straffedom, eller etter en frifinnende straffedom. Avhengig av bevisføringen, kan det synes urimelig, og oppleves som en krenkelse at bevisene kan danne grunnlag for ulike sivilrettslige sanksjoner. Eksempler på dette kan være at en person som er frifunnet for straffbare forhold, likevel blir dømt til å betale oppreisning eller erstatning til fornærmede eller etterlatte. Et annet eksempel kan være tvist i en samværssak, hvor straffesaksdokumenter blir benyttet som bevis for å frata en person foreldreretten til sine barn.

Bevisforbudene og bevisfritakene som følger av tvisteloven er ikke uttømmende. I forarbeidene til tvisteloven ble det drøftet hvorvidt reglene om bevisforbud og bevisfritak i sin helhet skulle inntas i loven, eller om visse prinsipper fortsatt skulle gjelde på ulovfestet grunnlag. I denne forbindelse ble det uttalt i forarbeidene at det måtte anses å være viktig å

⁶ Strandbakken (2003) s. 173-174.

⁷ NOU 2001: 32A s. 460.

få slike begrensninger inn i loven, og dermed få synliggjort dem. Det ble imidlertid hevdet at det ikke var mulig å få uttømmende lovregulert de bevisforbuds- og bevisfritaksregler som i dag følger av ulovfestete regler.⁸

Uttalelsen innebærer en forutsetning om at bevisforbud kan eksistere på ulovfestet grunnlag i norsk rett. Uttalelsen kan dessuten leses som et uttrykk for en dynamisk rettsoppfatning. En lovfesting av samtlige bevisforbud under utarbeidelsen av tvisteloven vil kanskje ikke gi uttrykk for gjeldende rett tyve år senere. Med inkorporeringen av internasjonale konvensjoner, må det sies å være en generell målsetting at norsk prosessrett skal utvikles i samsvar med internasjonal rett. Som konsekvens kan det tenkes at internasjonale føringer gir anvisninger på andre bevisforbud enn hva som følger av tvistelovens regler.

1.2 Avgrensninger

Avhandlingens tema er utelukkende prosessuelt. I den grad det vises til materielle rettsregler, er dette kun for å belyse de særlige prosessuelle problemstillingene som oppstår. Videre omfatter avhandlingen kun bruk av straffesaksdokumenter som bevis i en sivil tvist. Av hensyn til avhandlingens omfang vil spørsmål vedrørende bruk av politi som vitner og lignende, ikke bli behandlet.

Det avgrenses videre mot tvisteloven § 22-6 vedrørende bevisforbud om en personsandel og troverdighet. Bestemmelsen gir anledning til å føre bevis omandel dersom bevisføringen er av ”*vesentlig betydning*” for avgjørelsen. Dette vil svært ofte være tilfellet i saker om samvær eller oppreisning og erstatning, og avskjæringshjemmelen tilfører derfor få nyanser til avhandlingens tema som sådan. Bestemmelsen faller dermed utenfor avhandlingens kjerneområde. Jeg nevner likevel at bevisavskjæring på dette grunnlaget kan være aktuelt ved fremleggelse av straffesaksdokumenter i en del saker.

⁸ NOU 2001: 32A s. 460.

1.3 Rettskilder og metode

Ethvert juridisk spørsmål fordrer en spesiell juridisk metode.⁹ Med dette som bakteppe vil jeg si noe om metoden som ligger til grunn for denne avhandlingen.

Reglene om bruk av straffesaksdokumenter i en sivil sak, er i hovedsak fellesprosessuelle. Avhandlingens saksområde dreier seg om sivile saker som har nær tilknytning til en tidligere eller verserende straffesak. Som utgangspunkt medfører dette at så vel straffeprosessuell som sivilprosessuell praksis er relevant for den nærmere rettslige vurderingen av bruken av straffesaksdokumenter.

Reglene om innsynsrett i straffesaksdokumenter er for tiden regulert i blant annet forskrift 18. desember 2009 nr. 1642 om ordningen av påtalemyndigheten (påtaleinstruksen). Forskriften er gitt med hjemmel i straffeprosessloven¹⁰ § 28 siste ledd og § 242 siste ledd, og innebærer en rekke regler som både utvider og innskrenker påtalemyndighetens kompetanse i forhold til lovverket. Påtaleinstruksens ”rettslige karakter” har imidlertid vært omtvistet i norsk prosessrett.¹¹

Begrepet ”*instruks*” har tradisjonelt vært oppfattet slik at overtredelse kun får administrative konsekvenser for vedkommende tjenesteperson. Overtredelse ville således være uten betydning for gyldigheten av de vedtak som eventuelt ble truffet. Dette utgangspunktet var forutsatt i straffeprosesslovens forarbeider, og ble lenge lagt til grunn i juridisk teori og rettspraksis.¹² Innsyn i straffesaksdokumenter vil som regel innebære innsyn i taushetsbelagte dokumenter. At overtredelse av regler i påtaleinstruksen ikke skal ha andre konsekvenser enn administrative sanksjoner, kan føles krenkende for den som opplever at andre gis innsyn i taushetsbelagt informasjon om han eller henne. Dette kan videre oppleves som et vesentlig inngrep i hans eller hennes borgerlige rettssfære. Det er i dag sikker rett at brudd på instruks i forvaltningsretten ellers kan få virkning for

⁹ Se om dette generelt i Nygaard (2004).

¹⁰ Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven).

¹¹ Hov (2010) s. 68.

¹² Se som eksempel Rt. 1970 side 1504 og Andenæs, Straffeprosessen (1962) s. 43.

gyldigheten av de vedtak som treffes. Som en konsekvens av dette må det også kunne legges til grunn at overtredelse av påtaleinstruksen kan ha ugyldighetsvirkninger.¹³

Påtaleinstruksen angir flere regler om bruk av straffesaksdokumenter. På bakgrunn av de mange ulike hjemlene for innsynsrett, er det imidlertid fremmet forslag til en ny bestemmelse i lovutkastet til den nye politiregisterloven. I lovutkastet er reglene om innsynsrett og taushetsplikt søkt samlet i én lov for å sikre ensartethet og bedre brukervennlighet. Forarbeidene til ny politiregisterlov er dermed relevante og sentrale rettskilder for å angi eventuelle endringer fra dagens rettstilstand hva angår den konkrete bruken av straffesaksdokumenter.¹⁴

Straffesaksdokumenter legges ofte frem i retten som bevis. Tvister vedrørende bruken av straffesaksdokumenter som bevis i en sivil sak, fordrer imidlertid at den annen part viser til rettslig grunnlag for sitt krav om bevisavskjæring eller bevisfritak. Det finnes lite rettspraksis rundt spørsmålet om avskjæring av straffesaksdokumenter som bevis i en sivil sak, og i den forbindelse har jeg valgt å vise til enkelte avgjørelser fra lagmannsretten, der disse belyser aktuelle problemstillinger.

Reelle hensyn og formålsbetraktninger har en sentral plass i prosessretten generelt. Dette vises særlig ved at tvisteloven § 1-1 angir sentrale hensyn som formålsangivende ved tvistelovens bestemmelser. Innsyn i straffesaksdokumenter innebærer ofte innsyn i taushetsbelagte dokumenter.¹⁵ I relasjon til dette vil hensynet til offentlighet i rettergangen og personvern være sentrale hensyn. Disse hensynene står imidlertid i kontrast til hverandre, og spørsmålet er derfor hvilket hensyn som skal tillegges vekt. Dette vil jeg komme tilbake til under punkt 2.4 og 3.3.

¹³ Hov (2010) s. 69.

¹⁴ Ot.prp. nr. 108 (2008-2009) og NOU 2003: 21.

¹⁵ NOU 1984: 27 s. 71.

Endelig er Norge bundet av flere internasjonale konvensjoner på prosessrettens område. Dette innebærer at internasjonale rettskilder også har relevans for norsk prosessrett.¹⁶ Siden bruk av straffesaksdokumenter også må samsvare med kravet til rettferdig rettergang i EMK¹⁷ artikkel 6, vil praksis og litteratur i tilknytning til dette, tillegges vekt ved den nærmere redegjørelsen av avhandlingens problemstilling.

1.4 Videre opplegg

Avhandlingen vil hovedsakelig fokusere på innsyn i straffesaksdokumenter i punkt 2, og rettslige skranker for fremleggelse av disse i punkt 3.

I punkt 2 redegjøres det for hvilke vilkår som må være oppfylt for at en av partene i en sivil tvist kan gis innsyn i straffesaksdokumenter. Først gjennomgås reglene for innsyn i straffesaksdokumenter fra en verserende straffesak i punkt 2.2. Deretter redegjøres det for de reglene som angår innsyn i dokumenter fra en avsluttet straffesak i punkt 2.3. Det er ulike hensyn som gjør seg gjeldende på de to stadiene i straffeprosessen, og dermed ulike hensyn som hjemler innsynsretten.

Innsyn i straffesaksdokumenter innebærer som regel innsyn i taushetsbelagte dokumenter. I punkt 2.4 redegjøres det for taushetspliktens begrensninger i innsynsretten.

I punkt 2.5 redegjøres det for forholdet til politiregisterloven, en lov som per dags dato er vedtatt, men ikke trådt i kraft. Et av lovens formål er å samle de ulike hjemlene som presenteres i avhandlingen. I denne forbindelse vil det foretas en vurdering av den sentrale hjemmelen, samt resultatet av lovarbeidet.

I punkt 3 vedrørende fremleggelse av straffesaksdokumenter som bevis i en sivil sak, vil jeg redegjøre for sentrale regler vedrørende bevisføring. Først vil det redegjøres for

¹⁶ Eckhoff (2001) s. 310.

¹⁷ Den europeiske menneskerettskonvensjon av 4. november 1950 (EMK).

tvistelovens skranker for bevisføring i punkt 3.2. Videre, i punkt 3.3, rettes søkelyset mot taushetsplikten skranker for bevisføring. Endelig, i punkt 3.4, redegjøres det for skranker for bevisføring som følger av de krav EMK oppstiller av hensyn til rettferdig rettergang, herunder forholdet til uskyldspresumsjonen.

Videre vil jeg i punkt 4 vise til en undersøkelse foretatt på bakgrunn av den usikkerhet som synes å foreligge vedrørende bruk av straffesaksdokumenter som bevis i sivile tvister. Det ble rettet en forespørsel til samtlige av landets politidistrikter, der jeg ba om en redegjørelse for deres praksis vedrørende innsyn og utlån eller utskrift av straffesaksdokumenter, og eventuelle rimelighetsbetraktninger vedrørende bruken av disse.

Avslutningsvis vil jeg i punkt 5 gi noen avsluttende bemerkninger, inkludert en rettspolitisk vurdering av bruken av straffesaksdokumenter i sivile saker i dag.

2 INNSYN I STRAFFESAKSDOKUMENTER TIL BRUK SOM BEVIS I EN SIVIL SAK

2.1 Innledning

En parts rett til innsyn i straffesaksdokumenter avhenger av hvorvidt man står overfor en straffesak eller en sivil sak. De to prosessformene bygger på ulike hensyn, og dermed er også innsynsretten tuftet på ulike begrunnelser.

Innsyn i straffesaksdokumenter for en mistenkt eller siktet, følger som utgangspunkt direkte av straffeprosessloven, se punkt 2.2.1. For andre enn mistenkte eller siktede, angir påtaleinstruksen hovedreglene for innsynsrett. Det er andres innsynsrett som er i fokus i punkt 2. I det følgende vil det skilles mellom innsyn i straffesaksdokumenter fra en verserende sak, og innsyn i straffesaksdokumenter fra en avsluttet straffesak.

Straffesaksdokumenter fra en verserende eller avsluttet straffesak kan tenkes å utgjøre sentrale bevis i den sivile saken, og spørsmålet blir i hvilken grad det kan gis innsyn i disse.

2.2 Innsyn i straffesaksdokumenter fra en verserende straffesak

2.2.1 Innledning

Straffeprosessloven gir mistenkte og siktede rett til innsyn på nærmere angitte vilkår.¹⁸

Videre følger innsynsretten for mistenkte og siktede av påtaleinstruksen kapittel 4 og 16, samt EMK artikkel 5 og 6. Siden sivile saker følger tvisteloven, vil ikke straffeprosesslovens regler om innsynsrett kunne påberopes av en part i en sivil sak. Avhengig av hvilket persongalleri en står overfor, kan det dermed reises følgende

¹⁸ Straffeprosessloven §§ 28, 98, 242 og 242a.

spørsmål: Kan det påberopes tilsvarende innsynsrett under forberedelsen av en sivil sak, eller kan det tenkes at innsynsretten må underkastes begrensninger av hensyn til det saksområdet en nå beveger seg inn på?

Situasjonen i det følgende er at en part i en sivil tvist ønsker innsyn i straffesaksdokumenter fra en sak som fortsatt er på etterforsknings- og påtalestadiet. Disse to straffeprosessuelle stadiene er stadiet der politi og påtalemyndighet arbeider med informasjonsinnhenting, og stadiet frem til den strafferettslige påtalen er avgjort ved dom. Et praktisk eksempel kan vises ved en tvist i en samværssak, der en forelder samtidig er mistenkt eller siktet¹⁹ for seksuelt misbruk. En annen tenkelig situasjon kan være tvist i en erstatningssak, hvor den ene parten samtidig er mistenkt eller siktet for brudd på strafferettslige bestemmelser.

Twisteloven § 14-1 angir hovedlinjene for partenes innsynsrett etter tvisteloven.

Bestemmelsen gir rett til innsyn hos domstolen i prosesskriv, rettsbøker, rettsavgjørelser og *”andre dokumenter i saken”*. Rett til innsyn i straffesaksdokumenter fra en versterende straffesak omfattes imidlertid ikke av begrepet *”andre dokumenter i saken”*. Det må dermed ses hen til om det eksisterer andre innsynshjemler. I det følgende vil jeg redegjøre for ulike rettslige grunnlag for innsyn, og hvordan innsyn gjennomføres i praksis.

2.2.2 Rettslig grunnlag for innsynsretten

For andre personer enn siktede og mistenkte, følger rett til innsyn i dokumenter i en versterende straffesak av påtaleinstruksen §§ 16-4 og 16-5.

Påtaleinstruksen § 16-4 gir som utgangspunkt fornærmede og etterlatte rett til kopi av saksdokumentene for at disse skal kunne ivareta sine interesser i saken, og *”det for øvrig anses ubetenkelig”*. Bestemmelsen gjelder tilsvarende for *”andre som har fremmet sivile krav i saken”*. Det er uttalt i forarbeidene til påtaleinstruksen at bestemmelsen er å anse

¹⁹ I straffeprosessen benyttes også benevnningen ”tiltalt” når påtalemyndigheten har tatt ut tiltale mot en siktet. Skillet har ikke betydning for fremstillingen her.

som en utvidelse av den innsynsretten som tilkommer mistenkte i medhold av straffeprosessloven § 242.²⁰

For å påberope innsynsrett i medhold av bestemmelsen må vedkommende dermed enten være fornærmet eller etterlatt i den verserende straffesaken, eller vedkommende må ha fremmet et sivilt krav i saken. Formuleringen "*i saken*" innebærer at bestemmelsen referer seg til dokumentinnsyn under behandlingen av straffesaken. Anledningen til å fremme sivile krav i en straffesak følger av straffeprosessloven § 3, jf. kapittel 29. Krav fremmet i en straffesak, som ikke gjelder straff eller strafferettslige reaksjoner, kalles borgerlige rettskrav.²¹ Adgangen til å fremme slike krav er begrunnet i prosessøkonomiske hensyn. Kravene gjelder ofte erstatning eller oppreisning. På denne måten blir bevisføringen tilnærmet lik for begge kravene, noe som resulterer i betydelige besparelser sammenholdt med om det skulle vært gjennomført en ny sivil sak i etterkant.

En ytterligere problemstilling er hva vedkommende kan gis innsyn i. Det følger av bestemmelsens ordlyd at innsyn kan gis i "*saksdokumentene*". Det er uttalt i Rt. 1993 side 1077 at sakens dokumenter omfatter "*dokumenter som inneholder opplysninger og bevis vedrørende selve saksforholdet i vid forstand*".²² Begrepet tilsvarer det begrep som følger av offentlighetsloven²³ og forvaltningslovens²⁴ regler om dokumentinnsyn. Disse lovene kommer imidlertid ikke til anvendelse på en parts forespørsel om dokumentinnsyn i straffesaker, jf. henholdsvis offentlighetsloven § 2 femte ledd, og forvaltningsloven § 4 første ledd b), som uttrykkelig unntar politiets virksomhet fra lovenes anvendelsesområde. Sammenholdt med formuleringen i Rt. 1993 side 1077 "*selve saksforholdet*" kan det tyde på at ordlyden er ment å omfatte et noe snevrere område enn samtlige dokumenter som vedrører saken i en eller annen forstand.

²⁰ NOU 1984: 27 s. 147.

²¹ NOU 2006: 10 s. 65.

²² Uttalelsen relaterer seg til straffeprosessloven § 242, som har tilsvarende ordlyd.

²³ Lov 19. mai 2006 nr. 16 om rett til innsyn i dokument i offentlig verksemd (offentleglova).

²⁴ Lov 10. februar 1967 om behandlingssåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven).

Endelig er det et vilkår at innsyn kun gis på visse nærmere angitte premisser. Kravene er at vedkommende gis innsyn for å *"ivareta sine interesser i saken, og det for øvrig anses ubetenkelig"*. Ordlyden er ment å avgrense mot innsyn i personopplysninger som kun vedrører siktede i straffesaken.²⁵ Videre er forbeholdet om at innsyn *"for øvrig anses ubetenkelig"* ment å avgrense mot tilfeller der dokumentene benyttes på urettmessig vis, typisk der det foreligger en fare for at dokumentene gis videre til uvedkommende eller andre som ikke oppfyller lovens vilkår.²⁶ Det er flere involverte som kan være berørt av dokumentutlånet, og ordlyden omfatter også situasjoner der utlån må anses ubetenkelig i forhold til disse.²⁷

For andre personer enn fornærmede, etterlatte eller personer som fremmer borgerlige rettskrav, er innsynsadgangen regulert i påtaleinstruksen § 16-5.

Det sentrale vilkåret er at vedkommende må kunne vise til *"særlige grunner"* for sitt krav om utskrift av straffesaksdokumentene. Den mest praktiske situasjonen er at dokumentene ønskes benyttet som bevis i en verserende sivil tvist. Ordlyden *"særlige grunner"* avgrenser mot grunnlag for innsyn som kan påberopes av enhver. Med andre ord er ren nysgjerrighet ikke tilstrekkelig til å begjære innsyn i medhold av bestemmelsen. Bestemmelsen var ny i påtaleinstruksen av 1984. I instruksens forarbeider ble det fremhevet at det ikke var intensjonen å endre gjeldende praksis med at straffesaksdokumenter normalt kun lånes ut etter at straffesaken er avsluttet.²⁸ Regelen om utlån av straffesaksdokumenter fra en verserende straffesak til andre enn personer som nevnt i § 16-4, er dermed å anse som en unntaksregel. Dette er søkt gjennomført ved vilkåret om at vedkommende må vise til særlige grunner for sin innsynsbegjæring.

Et ytterligere vilkår for utlån av straffesaksdokumenter til andre enn fornærmede eller personer som fremmer borgerlige rettskrav er at utlån må *"anses ubetenkelig av hensyn til*

²⁵ NOU 1984: 27 s. 147.

²⁶ NOU 1984: 27 s. 146 flg.

²⁷ Aarli (2010) s. 376 flg.

²⁸ NOU 1984: 27 s. 86.

sakens videre behandling”. Ordlyden tilsvarer de skrankene som fremgår av påtaleinstruksen § 16-4. Som nevnt ovenfor, må det dermed legges til grunn at det sentrale er å unngå misbruk av straffesaksdokumentene.

Sammenholdt med innsynsretten for personer som nevnt i påtaleinstruksen § 16-4, innebærer vilkårene ”*særlige grunner*” og ”*ubetenkelig*” altså en relativt høy terskel for andres rett til innsyn i straffesaksdokumenter fra en verserende straffesak.

2.2.3 Bør det gis innsyn i straffesaksdokumenter fra en verserende straffesak?

Som det fremgår av det foregående avsnittet, har andre enn fornærmede og etterlatte rett til innsyn i straffesaksdokumenter forutsatt at visse vilkår er oppfylt. Det kan imidlertid stilles spørsmål ved om de hensyn som taler mot innsynsrett er tilstrekkelig ivaretatt gjennom påtaleinstruksens bestemmelser.

I forarbeidene til påtaleinstruksen ble det fremhevet at originaldokumenter aldri bør lånes ut. Det kan stilles spørsmål ved aktualiteten ved dette i dag. I praksis vil det alltid være anledning til å ta kopi av dokumentene, samt at praksis ved de fleste politikamre er å oppbevare kopi av samtlige saksdokumenter. Argumentet kan derfor ikke tale for en begrensning i innsynsadgangen i dag.

Et argument som taler mot innsyn er at så lenge straffesaken verserer, og med dette ikke er endelig avgjort, kan sakens dokumenter gi et misvisende bilde av saksforholdet.²⁹ Det kan dermed anføres at adgangen til utlån av straffesaksdokumenter bør være forskjellig alt ettersom saken er ferdig etterforsket eller ikke.³⁰ Der saken er ferdig etterforsket vil ikke faren for at etterforskningen hindres foreligge. Til dette kan det påpekes at utlån kan være betenkelig også etter at tiltale er reist, siden det fortsatt kan komme nye opplysninger under hovedforhandlingen.³¹ Som konsekvens av de nye opplysningene kan det dermed tenkes at

²⁹ NOU 1984: 27 s. 42.

³⁰ NOU 1984: 27 s. 87.

³¹ NOU 1984: 27 s. 87.

straffesaksdokumentene ikke lenger gir et riktig bilde av saksforholdet. På denne bakgrunn ble det foreslått en skjerpet utlånsadgang av dokumentene i en verserende straffesak. Dette momentet ble også fremhevet i rundskriv fra Riksadvokaten vedrørende opplysninger om etterforskning, påtaleavgjørelser m.v.³² Det ble blant annet uttalt i punkt IV nr. 6 at opplysninger om innholdet i innstillinger til overordnet ledd i påtalemyndigheten ikke må gis før tidligst etter at påtalespørsmålet er avgjort. Uttalelsen gjaldt direkte forholdet til opplysninger innad i påtalemyndigheten, men gir samtidig uttrykk for et generelt varsomhetskrav hva angår opplysningsutveksling på påtalestadiet. Dette skjerpende elementet er søkt angitt ved kravet om at vedkommende må vise til “*særlige grunner*” for utlån av dokumentene.

Endelig er det av betydning hvem som gis innsyn. Den som gis innsyn, kan samtidig gis innsyn i deler av straffesaksdokumenter som ikke bør være allment tilgjengelig. Eksempler kan være innsyn i kilder og informanter som er av betydning for politiets arbeid, herunder konkrete opplysninger om politiets arbeid med informasjonsinnhenting.³³ Videre er det fremhevet at utlevering til private må underlegges strenge krav, siden disse normalt ikke kan pålegges taushetsplikt om det innholdet som fremgår av politidokumentene.³⁴ Dette kan i praksis søkes løst ved utlevering til vedkommende advokat, der advokaten i kraft av sin stilling kan pålegges taushetsplikt om innholdet i dokumentene.

Mot disse hensynene står imidlertid hensynet til sakens opplysning, samt fornærmedes, etterlattes og andres rett til informasjon. Selv om straffesaken ennå ikke er avsluttet, kan behovet for innsyn like fullt være tilstede. Hensynet gjør seg særlig gjeldende for saker der det må foretas omfattende etterforskning. De ulike tersklene for innsyn som følger av påtaleinstruksen §§ 16-4 og 16-5, søker dermed å avveie det spenningsforholdet som foreligger mellom hensynene som nevnt ovenfor.

³² Rundskriv R. 2291/80 nr. 1/1981 av 12. februar 1981.

³³ NOU 2009: 15 s. 30.

³⁴ NOU 2003: 21 s. 219.

2.2.4 Praktisk gjennomføring av innsynsbegjæring i en verserende straffesak

Påtaleinstruksen § 16-4 gir fornærmede, etterlatte eller andre som fremmer sivile krav i saken rett på kopi av saksdokumentene. Innsynsbegjæring i medhold av § 16-4 er begrunnet med at denne persongruppen skal gis anledning til å ivareta sine interesser i straffesaken. Påtalemyndigheten er dermed rett myndighet for begjæring om innsyn i medhold av denne bestemmelsen.

Ut over tilfeller som nevnt i § 16-4, kan dokumenter som skal benyttes som bevis i en sivil tvist, kun begjæres utlånt av vedkommende domstol, jf. påtaleinstruksen § 16-5 annet ledd.

Et første spørsmål er om utlån av dokumentene innebærer en skranke for den videre bruken av dokumentene. Et moment som taler i denne retningen, er at utvalget uttrykkelig har valgt overskriften "*utlån*" og "*kopi*", fremfor alternativet "*utskrift*", som ligger til grunn for deler av innsynsadgangen hva gjelder en avsluttet straffesak, jf. punkt 2.3. Det fremgår ikke hvordan den praktiske gjennomføringen av utlån skal skje, men sammenholdt med bestemmelsens overskrift, synes den praktiske gjennomføringen å innebære at kopi av dokumentene utleveres til den som begjærer innsyn.

Påtaleinstruksen § 16-5 oppstiller en ytterligere begrensning i utlånsadgangen. Dersom utlånsbegjæringen er begrunnet med at dokumentene skal benyttes som bevis i en sivil sak jf. tvisteloven § 21-5, kan de bare lånes ut etter begjæring fra vedkommende domstol. Tvisteloven § 21-5 regulerer den allmenne forklarings- og bevisplikten og angir hovedregelen om at enhver plikter å gi forklaring og tilgang på opplysninger, dokumenter og lignende som kan tenkes å utgjøre bevis i saken.

Dersom det godtgjøres at straffesaksdokumentene er av betydning som bevis i den sivile saken, rettes dermed en utlånsbegjæring til vedkommende domstol. Det kan på denne bakgrunn reises spørsmål om innsynsbegjæringen skal rettes til den domstolen som behandler den verserende straffesaken, eller om "*vedkommende domstol*" er den domstolen som skal behandle den sivile saken jf. tvisteloven kapittel 4.

Ordlyden gir umiddelbart inntrykk av at innsynsbegjæringen skal rettes til den domstol som behandler den sivile saken. Dette kan leses ut av sammenhengen, da formuleringen ”*vedkommende*” kan sies å vise tilbake på den sivile saken der dokumentene ønskes fremlagt som bevis. Det fremgår videre i forarbeidene til påtaleinstruksen at hensynet bak å tillegge en domstol ansvar for innsynsbegjæringen er at det forutsettes at retten foretar den nødvendige utsortering av dokumenter, slik at begjæringen kun omfatter dokumenter som har betydning som bevis i den sivile saken.³⁵ Sammenfattet taler dette for at innsynsbegjæringen skal rettes til domstolen som behandler den sivile saken. Det er denne domstolen som har forutsetning for å angi hvorvidt straffesaksdokumentene er relevante bevis i den konkrete sivile tvisten.

Et ytterligere spørsmål er hvem som er adressat for begjæringen som fremsettes av domstolen som har den sivile saken. Både politiet og den domstolen som behandler straffesaken kan tenkes å være praktiske adressater for begjæringen. Til dette må det påpekes at det er politiet som har straffesaksdokumentene i hende, og dermed er nærmest til å utlevere dokumentene videre. Dette momentet alene taler for at det er politiet som er rett adressat for begjæringen. Videre gir § 16-5 rett til dokumentinnsyn i en ”*verserende straffesak*”. Bestemmelsen gir således rett til innsyn på etterforskningsstadiet og frem til det foreligger endelig dom. På etterforskningsstadiet er det politiet som behandler saken. Dette underbygger oppfatningen om politiet som adressat for begjæringen.

I relasjon til den praktiske gjennomføringen av utlånsbegjæringer, kan det vises til en undersøkelse gjengitt i påtaleinstruksens forarbeider.³⁶ Undersøkelsen bærer preg av å være noe utdatert, men gir uttrykk for den kutymen som dannet bakteppet for påtaleinstruksens regler om utlån av straffesaksdokumenter.

³⁵ NOU 1984: 27 s. 86. Det er i forarbeidene henvist til tvistemålsloven (lov 13. august 1915 nr. 6 om rettergangsmåten for tvistemaal) § 251 nr. 2 som tidligere innebar en forutsetning for fremleggelse at dokumentene har bevisverdi i den konkrete saken.

³⁶ NOU 1984: 27 s. 38 flg.

Høsten 1983 ble det rettet en forespørsel til et utvalg av landets politidistrikter³⁷ hvor det ble bedt om opplysninger om i hvilken grad politiet mottok utlånsbegjæringer, hvilke sakstyper som det oftest ble begjært utlån i, og hvem som begjærer utlån. Generelt var utlån aktuelt i saker hvor det oppstod krav mot et forsikringsselskap, og i de fleste tilfeller var det et forsikringsselskap som ba om å få utlånt straffesaksdokumenter. Videre kom flere begjæringer fra advokater på vegne av fornærmede eller noen som var politianmeldt. Den tidligere påtaleinstruksen § 74³⁸ satte som vilkår at det måtte foreligge *”særlige og aktverdige grunner”* for utlån av straffesaksdokumenter. I tilknytning til dette, ba utvalget om en redegjørelse for den praksisen som lå til grunn for utlånsbegjæringer. Av undersøkelsen fremgikk at Drammen politikammer i alminnelighet avsto forsikringsselskapers begjæring om utlån av straffesaksdokumenter av hensyn til arbeidsmengden slik utlån medførte. Videre fremgikk det at Oslo politikammer arbeidet ut i fra en intern generalinstruks om utlån m.v. av dokumenter i straffesaker. Av denne fulgte det at det alltid ble bedt om begrunnelse for utlånsbegjæringen, hvilket ledet til forsinkelse i saken. Ved den skjønsmessige vurderingen, ble det lagt vesentlig vekt på om dokumentene ble begjært utlånt til advokat, eller om begjæringen ble fremsatt av offentlig institusjon. Ved begjæringer fra advokat til bruk for en sivil sak, fulgte Oslo politikammer den praksis at man normalt avventet en begjæring fra vedkommende domstol. Dette var også praksis ved Vestoppland politikammer og Sarpsborg politikammer.

De øvrige politikamrene hadde ingen innvendinger til den foreliggende praksis. Videre ble de fleste innsynsbegjæringer i alminnelighet innvilget.³⁹

Politikamrene hadde altså ikke noen felles fast og ensartet praksis vedrørende utlån av straffesaksdokumenter. Tvert i mot synes utlånsadgangen å være skjønnsbasert, begrunnet i de enkelte politikamres kapasitet og interne retningslinjer.

³⁷ Tidligere ”politikammer”. Begjæringen ble rettet til et utvalg av landets politikamre (12). Det kom svar fra åtte av disse.

³⁸ Forskrift 14. desember 1934 nr. 9810 om ordningen av påtalemyndigheten (påtaleinstruksen).

³⁹ NOU 1984: 27 s. 40.

2.3 Innsyn i straffesaksdokumenter fra en avsluttet straffesak

2.3.1 Innledning

Straffeprosessloven § 28 angir den generelle hjemmelen for innsyn i dokumenter i en straffesak som retten har avsluttet behandlingen av. Hva angår begrensningen til straffesaker som retten har avsluttet behandlingen av, følger det av bestemmelsens siste ledd at Kongen kan gi forskrifter om rett til utskrift av dokumenter som ikke omfattes av første ledd. Slik forskrift er påtaleinstruksen av 1981. Påtaleinstruksen § 4-1 første ledd har tilsvarende ordlyd som straffeprosessloven § 28, men utvider virkeområdet til også å omfatte tilfeller der saken har fått sin avslutning utenfor domstolene, dette være seg henleggelse, påtaleunndatelse eller forelegg.⁴⁰ Dette følger av at bestemmelsen gir rett til utskrift i en *”avsluttet straffesak”*, i motsetning til en sak retten har avsluttet behandlingen av, jf. straffeprosessloven § 28. Siden straffeprosessloven § 28 og påtaleinstruksen § 4-1 i det vesentlige har samme innhold, vil den videre fremstilling konsentrere seg om påtaleinstruksen § 4-1.

Situasjonen i det følgende er at en part i en sivil tvist ønsker å fremlegge dokumenter fra en straffesak som bevis. Et praktisk eksempel kan være tvist om tilbakekall av autorisasjon som lege der vedkommende har blitt frifunnet for straffbare forhold i en forutgående straffesak. Dokumenter fra straffesaken kan tenkes å utgjøre sentrale bevis i den foreliggende sivile saken, og problemstillingen er hvordan en av partene kan gis innsyn i disse dokumentene.

2.3.2 Rettslig grunnlag for innsynsretten

Påtaleinstruksen § 4-1 angir adgangen til utskrift av straffesaksdokumentene i en avsluttet straffesak for fornærmede, etterlatte og *”enhver annen som det har rettslig interesse for”*.

⁴⁰ NOU 1984: 27 s. 36.

Det sentrale vilkåret er dermed at andre enn fornærmede og etterlatte må vise til rettslig interesse for sitt krav. Det følger uttrykkelig av påtaleinstruksen § 4-1 siste ledd at spørsmålet i prinsippet må vurderes i relasjon til hvert enkelt dokument i saken. Det er alminnelig antatt at uttrykket "*rettslig interesse*" må gis samme innhold som når det benyttes i øvrige prosessuelle relasjoner.⁴¹ Det kan i denne forbindelse vises til tvisteloven § 1-3, hvor begrepet er søkt forenklet ut i fra momentene som følger av praksis. Det avgjørende er dermed at det foreligger et rettskrav hvor den som reiser kravet må kunne vise til et reelt behov for å få kravet avgjort i forhold til saksøkte. Det må deretter foretas en totalvurdering av kravets aktualitet og partenes tilknytning til det.⁴² Begjæring om at dokumentene benyttes som bevis i en sivil sak oppfyller klart vilkåret om rettslig interesse.⁴³ Tidligere var det et vilkår at også fornærmede og etterlatte måtte vise til rettslig interesse for sitt krav om innsyn.⁴⁴ Dette kravet ble imidlertid forlatt ved endringen av straffeprosessloven § 28, hvor det ble ansett å være tilstrekkelig at fornærmede og etterlatte ønsker å gjøre seg kjent med sakens utfall.⁴⁵ Siden straffeprosessloven § 28 og påtaleinstruksen § 4-1 i det vesentlige har samme innhold, må det samme kunne sies å gjelde for fornærmedes og etterlattes krav i medhold av påtaleinstruksen § 4-1.

Allmennheten har ingen alminnelig rett til å gjøre seg kjent med dokumenter fra en avsluttet straffesak, i motsetning til hva som gjelder for rettsbøkene i sivile saker, jf. tvisteloven § 14-1. Verken for fornærmede, etterlatte, eller den som har rettslig interesse i kravet, er utleveringsadgangen i medhold av påtaleinstruksen absolutt. Det følger av påtaleinstruksen § 4-1 fjerde ledd at kopi kan nektes dersom det er frykt for misbruk av dokumentene.

Påtaleinstruksen § 4-2 gir rett til utlån og gjennomsyn av dokumentene i en straffesak for andre enn personer som nevnt i § 4-1.⁴⁶ Vilkalet er at vedkommende kan vise til "*saklig*

⁴¹ Bjerke/Keiserud, *Bind I* (2001) s. 99 flg.

⁴² Se NOU 2001: 32A for en nærmere presisering av begrepets innhold.

⁴³ Myhrer (2001) s. 475.

⁴⁴ Justisdepartementets rundskriv 2. desember 1985 (G-205/85) s. 12.

⁴⁵ Ot.prp. nr. 33 (1993-1994) s. 12.

⁴⁶ Rundskriv G-205/85 s. 13.

grunn” for sitt krav. Det fremgår av bestemmelsens forarbeider at gjennomsyn av dokumentene på politikammeret i nærvær av en offentlig tjenestemann er tenkt som alternativ til utlån av dokumentene. Med saklig grunn menes grunnlag som angår saken som sådan. Den tidligere påtaleinstruksen hadde som vilkår at vedkommende måtte vise til ”*aktverdige grunner*” for adgang til utlån. I forarbeidene til påtaleinstruksen ble det vurdert om denne ordlyden skulle opprettholdes. Det ble imidlertid konkludert med at uttrykket var noe gammelmodig og hadde en moralsk undertone.⁴⁷ Kravet til saklig grunn innebærer dermed en viss realitetsendring, siden utvalget samtidig sløyfet det tidligere vilkåret om ”*særlig grunn*” for innsyn. Det ble konkludert med at det avgjørende var om vedkommende kunne vise til saklig grunn til å få låne dokumentene, uavhengig av om begrunnelsen kunne anses som aktverdig eller ikke.⁴⁸ Samlet gir endringene uttrykk for at det etter dagens regler ikke er noe vilkår at det foreligger en verdig og ekstraordinær grunn for innsyn.

I følge Myhrer er påtaleinstruksen § 4-2 vid og skjønnsmessig. Han fremholder videre at det må foretas en differensiering av innsynsadgangen avhengig av hvem som ber om innsyn, type innsyn, samt dokumentenes innhold og karakter.⁴⁹ Videre påpekes det at kravet til saklig grunn påvirkes av både innsynsformålet, samt hvor sensitive opplysninger det ønskes innsyn i. På denne bakgrunn må vurderingen av om innsyn skal gis, bero på en skjønnsmessig avgjørelse.⁵⁰ Hvorvidt bestemmelsen gir anvisning på en skjønnsmessig vurdering ut over det skjønn som ligger i å vurdere om vedkommende har saklig grunn, er vanskelig å anslå. I forarbeidene er det uttalt at det er vanskelig å vurdere når utlån av dokumentene skal skje.⁵¹ Dette kan tyde på at kravet til saklig grunn innebærer en noe større skjønnsmessig avveining i forhold til kravet til rettslig interesse. Denne vurderingen underbygges av lovkommentaren til straffeprosessloven § 28 hvor det uttales at utlevering til en person med saklig grunn må avgjøres etter ”*de skjønnsmessige reglene i*

⁴⁷ NOU 1984: 27 s. 83.

⁴⁸ NOU 1984: 27 s. 83.

⁴⁹ Myhrer (2001) s. 477.

⁵⁰ Myhrer (2001) s. 480.

⁵¹ NOU 1984: 27 s. 84.

påtaleinstruksen § 4-2".⁵² Sammenfattet kan uttalelsene tyde på at kravet til saklig grunn innebærer større grad av skjønn i vurderingen sammenholdt med kravet til rettslig interesse. Det gis imidlertid få føringer på hvordan dette skjønnet skal utøves. Det kan antas at vurderingen gir anvisning på en rimelighetsvurdering av adgangen til utlån holdt opp mot innholdet i dokumentene det begjæres innsyn i.

Skillet mellom påtaleinstruksen § 4-1 og § 4-2 synes således å ligge på to plan. § 4-1 gir private adgang til utskrift av dokumentene i en straffesak, gitt rettslig interesse i kravet om innsyn. § 4-2 gir private adgang til utlån og gjennomsyn av straffesaksdokumentene forutsatt at vedkommende kan vise til saklig grunn for kravet.

Sammenholdt med kravet til saklig grunn for utlån for av straffesaksdokumenter fra en avsluttet straffesak, jf. påtaleinstruksen § 4-2, kan det tyde på at kravet til rettslig interesse innebærer en skjerpelse i forhold til kravet til saklig grunn. Dette følger av påtaleinstruksens forarbeider,⁵³ og må anses rimelig da det kan synes å ligge et ønske om en realitetsforskjell for de tilfeller vedkommende får tilgang til utskrift av straffesaksdokumenter jf. § 4-1 første ledd, og for tilfeller innsynsretten begrenses til utlån og gjennomsyn av disse jf. § 4-2 annet ledd. Til dette er det imidlertid fremholdt av blant annet Myhrer at det ikke alltid er slik at saklig grunn er et mindre tungtveiende begrep enn hva som følger av kravet til rettslig interesse. Selv om rettslig interesse gir krav på innsyn i dokumentene, innebærer det ikke alltid at det faktisk foreligger større grunn til å gi innsyn eller kopi av straffesaksdokumenter i medhold av § 4-1, enn for innsyn eller utlån etter § 4-2 tredje ledd.⁵⁴ I tilknytning til dette blir det vist til at den som ønsker å klage til Sivilombudsmannen over at påtalemyndigheten ikke har etterforsket hans anmeldelse, har rettslig interesse i sakens utfall. Dette i motsetning til foreldre som har mistet et barn i en ulykke, og som av den grunn ber om innsyn i etterforskningsdokumentene for å avklare de faktiske omstendighetene. Sistnevnte har "bare" saklig grunn for sitt krav om innsyn.⁵⁵

⁵² Bjerke/Keiserud, *Bind I* (2001) s. 101.

⁵³ NOU 1984: 27 s. 33.

⁵⁴ Myhrer (2001) s. 479.

⁵⁵ Myhrer (2001) s. 479.

Skillet mellom kravet til rettslig interesse og kravet til saklig grunn er i forarbeidene til påtaleinstruksen begrunnet i forholdet til pressen og allmenhetens innsynsrett.⁵⁶ Det ble påpekt at det kunne skape uklarhet og være uheldig å basere pressens rett til dokumentinnsyn på krav om rettslig interesse. Videre synes det å foreligge et ønske om mer kontroll hva angår innsynsadgangen for andre enn pressen og personer med rettslig interesse, i og med at kravet til saklig grunn innebærer en skjønsmessig adgang til å nekte andre innsyn i deler av straffesaksdokumentene.⁵⁷

2.3.3 Er det en realitetsforskjell mellom utlån og utskrift av dokumenter?

Utskrift av straffesaksdokumenter i medhold av § 4-1 innebærer i praksis at vedkommende får kopi av straffesaksdokumentene.⁵⁸

Påtaleinstruksen § 4-2 gir som utgangspunkt adgang til utlån og gjennomsyn av dokumentene. Gjennomsyn av dokumentene i nærvær av en polititjenesteperson ble tidligere benyttet der andre enn offentlige myndigheter, forsikringsselskaper eller en advokat som ønsket tilgang til dokumentene fra en avsluttet straffesak.⁵⁹ Bestemmelsen viderefører dermed praksis fra den tidligere påtaleinstruksen av 1934. Det fremgår av forarbeidene til påtaleinstruksen § 4-2 at ettersom det er betenkelig å låne ut originaldokumentene i en straffesak, bør dette normalt bare skje i form av kopi.⁶⁰ I dag er alminnelig praksis for utlån av dokumenter i medhold av § 4-2 at det utleveres et kopisett til den som ber om innsyn, uavhengig av om det ber om utskrift eller utlån av dokumentene. Med andre ord foreligger det ikke et umiddelbart skille hva angår den nærmere gjennomføringen av utleveringen. I begge tilfeller utleveres en kopi av straffesaksdokumentene til den som begjærer innsyn.

⁵⁶ NOU 1984: 27 s. 33.

⁵⁷ NOU 1984: 27 s. 84.

⁵⁸ Bjerke/Keiserud, *Bind I* (2001) s. 106.

⁵⁹ NOU 1984: 27 s. 41.

⁶⁰ NOU 1984: 27 s. 85.

I forarbeidene til påtaleinstruksen ble det stilt spørsmål ved i hvilken grad låntakeren skal ha adgang til å ta kopi av dokumentene og beholde disse til eget bruk.⁶¹ Problemstillingen er særlig aktuell der straffesaksdokumentene legges frem som bevis i en sivil sak. I forarbeidene konkluderer utvalget med at så lenge kopiering må anses nødvendig på bakgrunn av dokumentlånet, kan det ikke reises innvendinger mot en slik praksis. Imidlertid ble det fremhevet det må kunne stilles som vilkår at dokumentene ikke benyttes til annet formål enn det som begrunner utlånet.⁶² Dette er søkt å komme til uttrykk gjennom påtaleinstruksen § 4-3 første ledd, hvor politiet samtidig er gitt en skjønnsmessig adgang til å stille vilkår og begrensninger til bruken av straffesaksdokumentene dersom det anses nødvendig for å forhindre misbruk.

Dersom kopi av dokumentene likevel kan foretas ved utlån, er det etter min mening få hensyn som begrunner skillet i begrepsbruken, all den tid det synes å foreligge en praksis hvor dokumentene kopieres og beholdes til eget bruk. Som konsekvens av dette kommer ikke ønsket om en skjerpet innsynsadgang for personer med saklig grunn til syne i praksis. Det kan tenkes at skillet tidligere hadde praktisk betydning ved utarbeidelsen av påtaleinstruksen. Gitt bestemmelsenes overskrift hvor det skilles mellom "*utskrift*" og "*utlån og gjennomsyn*", synes dette å være tilfellet. Imidlertid, hensett til forarbeidenes drøftelse av adgangen til å ta kopi og beholde denne, foreligger etter min mening et kunstig skille mellom utlån og utskrift. Dersom utvalget ønsket å skille mellom utlånsadgangen for personer med rettslig interesse, pressen og andre med saklig grunn, kan det anføres at dette kunne tydeliggjøres og presiseres i vesentlig større grad. Slik reglene er i dag er de egnet til å skape forvirring og inkonsekvent praksis på et rettsområde hvor nettopp klarhet og konsekvens er viktige hensyn.

⁶¹ NOU 1984: 27 s. 85.

⁶² NOU 1984: 27 s. 85.

2.3.4 Praktisk gjennomføring av innsynsbegjæring i en avsluttet straffesak

Med mindre det er fare for misbruk av dokumentene jf. påtaleinstruksen § 4-1 fjerde ledd, innebærer påtaleinstruksen § 4-1 første ledd et krav på utlevering, forutsatt at kravet til rettslig interesse er oppfylt.⁶³ Kravet om utskrift er ikke betinget av at vedkommende har hatt en eller annen tilknytning til straffesaken. Foreligger rettslig interesse har vedkommende krav på kopi av saksdokumentene.⁶⁴ Dette følger forutsetningsvis av begrepsbruken "*rett*" til og "*krav*" på utskrift. Den praktiske situasjonen er at dokumentene utleveres *en bloc*, uten noen særskilt vurdering av rettslig interesse, med mindre det anses betenkelig at utlån gis.⁶⁵ Tilsvarende krav på utlevering kan imidlertid ikke leses ut av påtaleinstruksen § 4-2 hva angår utlån til personer med saklig grunn. I § 4-2 benyttes formuleringen "*begjæring*", som alene kan synes å oppstille et skille til § 4-1. Skillet mellom begrepsbruken er ikke kommentert i forarbeidene, og må dermed antas å ikke ha materiell betydning i det følgende.

Det følger av påtaleinstruksen § 4-4 første ledd første punktum at en begjæring om utskrift, utlån eller gjennomsyn av dokumenter avgjøres av politimesteren eller den han bemyndiger. Dersom begjæringen om utskrift etter reglene i § 4-1 avslås, kan de med rettslig interesse kreve spørsmålet forelagt retten til avgjørelse, jf. påtaleinstruksen § 4-4 tredje ledd. Retten er med andre ord klageorgan for begjæring om innsyn i medhold av påtaleinstruksen § 4-1. Avslag på begjæring om utlån til personer med saklig grunn (påtaleinstruksen § 4-2) kan derimot kun kreves forelagt overordnet påtalemyndighet til ny behandling, jf. § 4-4 fjerde ledd.⁶⁶

Det eksisterer ingen umiddelbar begrunnelse for dette skillet i klageadgangen. I praksis medfører dette at personer med rettslig interesse har en mer omfattende klageadgang hva

⁶³ NOU 2003: 21 s. 222 og Myhrer (2001) s. 480.

⁶⁴ Myhrer (2001) s. 475.

⁶⁵ Rt. 1995 side 935 og Myhrer (2001) s. 475.

⁶⁶ Se også Rt. 1988 side 706 hvor påtalemyndighetens nektelse av å tillate gjennomsyn eller utlån av straffesaksdokumenter ikke kunne overprøves av domstolene.

angår sin innsynsbegjæring med hjemmel i påtaleinstruksen § 4-1 første ledd enn personer som ”kun” har saklig grunn for sitt krav, jf. § 4-2.

En mulig begrunnelse for skillet kan være at utlån og gjennomsyn av straffesaksdokumenter skal være kurant der vedkommende kan vise til saklig grunn for sitt krav. Påtalemyndigheten må dermed gis adgang til å kunne ta raske avgjørelser om å tilkjenne og eventuelt avslå en begjæring om innsyn. Dette av hensyn til prioritering og ressursbruk innad i påtalemyndigheten. Motsetningsvis, der en begjæring om utskrift fordrer en særlig vurdering av om vedkommende kan vise til rettslig interesse for sitt krav, er det også rimelig at vedkommende gis en mer omfattende klageadgang.

2.4 Taushetsplikt som skranke for innsyn i straffesaksdokumenter

2.4.1 Utgangspunkt og problemstilling

Som det klare utgangspunktet har påtalemyndigheten taushetsplikt om personlige forhold, jf. straffeprosessloven § 61a første ledd nr. 1. Bestemmelsen bygger på reglene i påtaleinstruksen kapittel 3, som igjen baserer seg på forvaltningslovens regler om taushetsplikt.⁶⁷ Begrepet ”*noens personlige forhold*” omfatter både opplysninger om helse, økonomi og lignende, så vel som personopplysninger vedrørende fødselsdato, sivilstand og annet.⁶⁸

Som det fremgår av konklusjonen i punkt 2.2 og punkt 2.3, kan mistenkte, siktede, fornærmede og andre gis innsyn i straffesaksdokumenter på nærmere angitte vilkår. I relasjon til dette kan imidlertid følgende spørsmål reises: Der vilkårene for innsyn er oppfylt, er innsynsretten absolutt, eller må den begrenses av hensyn til påtalemyndighetens taushetsplikt?

⁶⁷ Bjerke/Keiserud, *Bind I* (2001) s. 237.

⁶⁸ NOU 1984: 27 s. 74-75.

2.4.2 Hensyn bak reglene om taushetsplikt

Reglene om taushetsplikt om noens personlige forhold er en sentral del av det alminnelige personvernet.⁶⁹ Personvern innebærer vern om ulike private interesser. Reglenes sentrale formål er å sikre enkeltindivider oversikt og kontroll over behandlingen av opplysninger om dem selv. Videre er et sentralt formål at personer skal ha mulighet til å avgjøre hva andre skal få kunnskap om vedrørende hans eller hennes personlige forhold.⁷⁰

Taushetsplikten kan også begrunnes i allmenhetens tillit til forvaltningen generelt, og påtalemyndigheten spesielt. Den som avgir opplysninger av sensitiv karakter, skal være vernet mot at disse formidles til utenforstående etter at de er avgitt.

Reglene om innsyn i straffesaksdokumenter kan anses som et utslag av offentlighetsprinsippet. De hensynene som begrunner offentlighetsprinsippet kan øve innflytelse på forståelsen og praktiseringen av taushetsplikten.⁷¹ Rettssikkerheten ivaretas gjennom offentlighetshensynet ved at allmennhetens innsynsrett virker som en garanti for fortsatt demokrati. Det er derfor viktig at hensynene bak taushetsplikt avveies mot hensynet til offentlighetens interesse. Spørsmålet i det følgende er altså hvordan innsynsretten skal avveies mot taushetsplikten på det rettsområde en står overfor.

2.4.3 Unntak fra taushetsplikten

For at påtalemyndigheten skal ha anledning til å kommunisere opplysninger til andre, må det generelt kreves hjemmel for unntak fra taushetsplikten. Unntak fra taushetsplikten kan som utgangspunkt deles inn i to hovedgrupper. For det første er det regler som gir påtalemyndigheten en opplysningsrett. Dette innebærer at den som er omfattet av taushetsplikten selv kan avgjøre om opplysningene skal videreformidles eller ikke. For det annet er det regler som gir påtalemyndigheten en opplysningsplikt, enten på oppfordring

⁶⁹ Myhrer (2001) s. 78.

⁷⁰ NOU 2009: 15 s. 50.

⁷¹ Myhrer (2001) s. 105.

eller av eget tiltak.⁷² For at det skal foreligge en opplysningsplikt, må det eksistere en lovhjemmel som kan begrunne unntaket fra taushetsplikten.

En begrunnelse for gi unntak fra taushetsplikten er at det kan foreligge ulike hensyn som begrunner videreformidling av opplysninger. Av eksempler kan det vises til forebygging av kriminalitet, eller der opplysningene bidrar til en saks opplysning.⁷³ Videre kan det tenkes at taushetsbelagte opplysninger videreformidles til sakens parter eller andre som har rettslig interesse eller saklig grunn for informasjon. Denne siden av ytringsretten og ytringsplikten er begrunnet i hensynet til rettssikkerhet, samt i rene personvern hensyn – retten til å vite hvilke opplysninger påtalemyndigheten har innsamlet om en.⁷⁴

Straffeprosessloven § 61b og § 61c angir uttømmende regler om begrensninger i taushetsplikten ut fra henholdsvis tilfeller der begrunnelsen for taushetsplikt er falt bort, og tilfeller der offentlige eller private interesser begrunner unntak fra taushetsplikten.

Det foreligger flere unntak fra taushetsplikten som hver for seg er interessante og gir grunnlag for inngående drøftelser. For denne avhandlingens vedkommende vil drøftelsen videre begrenses til unntak fra taushetsplikten der mottakeren har interesse av å benytte taushetsbelagte straffesaksdokumenter som bevis i en sivil sak.

Det klare utgangspunktet er at taushetsplikt om innhold i straffesaksdokumenter, hindrer at dokumentene anvendes som bevis. Dette er utgangspunktet, uavhengig av om dokumentene provoseres fremlagt i medhold av tvisteloven § 21-5, eller om polititjenestemenn føres som vitner vedrørende innholdet i disse dokumentene.⁷⁵

Det fremgår av straffeprosessloven § 61c nr. 8 at taushetsplikt etter § 61a ikke er til hinder for at opplysninger videreformidles til andre enn partene når det foreligger særskilt

⁷² NOU 2003: 31 s. 196.

⁷³ Myhrer (2001) s. 205.

⁷⁴ Myhrer (2001) s. 205.

⁷⁵ Myhrer (2001) s. 333.

hjemmel for dette i lov eller instruks fastsatt av Kongen. Slik hjemmel er gitt gjennom påtaleinstruksens regler om opplysningsrett og opplysningsplikt.

Bestemmelsen regulerer den konflikten som kan oppstå mellom regler som pålegger en offentlig tjenestemann taushetsplikt om nærmere angitte forhold, og regler som gir en offentlig tjenestemann opplysningsrett eller opplysningsplikt vedrørende de samme forhold. For den taushetsplikten som følger av § 61a, suspenderer dermed påtaleinstruksens regler om opplysningsplikt og opplysningsrett den tjenestemessige taushetsplikten.⁷⁶ Resultatet er at påtaleinstruksen gis forrang fremfor reglene om taushetsplikt etter § 61a.

Hva angår utlån av straffesaksdokumenter i medhold av påtaleinstruksen § 4-2 tredje ledd må de kravene som stilles til saklig grunn avveies mot de hensyn som ligger bak reglene om taushetsplikt. Med dette menes at utlånet må avpasses til hvor stor risiko som foreligger for at sterkt sensitive opplysninger kan bli spredd videre til uvedkommende.⁷⁷ Dette er også fremhevet i forarbeidene til påtaleinstruksen. Det blir her uttalt at det er viktig at påtaleinstruksens regler om opplysningsrett og -plikt ikke gjennomskjærer de prinsipper som ønskes lagt til grunn når det gjelder taushetsplikten for politiet og påtalemyndigheten.⁷⁸ Uttalelsene kan tas til inntekt for at det i kravet til saklig grunn ligger en viss skjønnsmessig adgang for påtalemyndigheten til å avveie utlån opp mot innholdet i de taushetsbelagte dokumentene.⁷⁹ Som fremholdt av Myhrer må dermed kravet til saklig grunn skjerpes der opplysningene det ønskes innsyn i er svært sensitive eller har et større skadepotensiale.⁸⁰ Jeg er tilbøyelig til å være enig i konklusjonen, men påpeker samtidig at kravet til saklig grunn innebærer skranker for påtalemyndighetens skjønnsutøvelse. Avveiningen må bero på en rettslig argumentasjon om vedkommende har tilstrekkelig grunnlag for sin innsynsbegjæring sammenholdt med innholdet i dokumentene det kreves innsyn i.

⁷⁶ Som ”generell instruks fastsatt av Kongen” jf. straffeprosessloven § 61c nr. 8.

⁷⁷ Bjerke/Keiserud, *Bind I* (2001) s. 268.

⁷⁸ NOU 1984: 27 s. 81.

⁷⁹ Slik også Myhrer (2001) s. 480.

⁸⁰ Myhrer (2001) s. 480.

Sammenholdt med at reglene om innsynsrett delvis innebærer et krav på kopi av saksdokumentene, innebærer dermed påtaleinstruksens bestemmelser en betydelig svekkelse av det vern taushetsplikten søker å representere.⁸¹

2.5 Forholdet til politiregisterloven

2.5.1 Generelt

Blant annet på bakgrunn av de mange ulike hjemlene for innsynsrett nevnt ovenfor, er det fremmet forslag om utkast til ny politiregisterlov, hvor reglene om innsynsrett og taushetsplikt er søkt samlet i én lov for å sikre ensartethet og bedre brukervennlighet.⁸² Loven er vedtatt, men er per dags dato ikke trådt i kraft. Bestemmelsene vedrørende taushetsplikt og utlevering av opplysninger i den nye loven er sentrale, og bygger i det vesentlige på de reglene som er drøftet tidligere i denne avhandlingen. I det følgende vil jeg gjøre rede for eventuelle endringer, herunder utvidelser eller innsnevring i adgangen til innsyn i straffesaksdokumenter.

Et klart formål ved utarbeidelsen av politiregisterloven er at adgangen til å utlevere opplysninger til andre ble hjemlet i lov.⁸³ Det er et viktig prinsipp at materielle regler bør ha hjemmel i lov, og at reglene bør være så klare og forutsigbare som mulig.⁸⁴ På denne bakgrunn er bestemmelsene i straffeprosessloven § 28, § 61c nr. 6 og påtaleinstruksen §§ 4-1, 4-2 og 16-5 videreført, og søkt samlet gjennom lovens § 31.⁸⁵

2.5.2 Politiregisterloven § 31

Politiregisterloven § 31 regulerer forholdet mellom taushetsplikt og utlevering av

⁸¹ Se punkt 2.2 og 2.3.

⁸² Ot.prp. nr. 108 (2008-2009).

⁸³ NOU 2003: 21 s. 214.

⁸⁴ NOU 2003: 21 s. 29.

⁸⁵ Ot.prp. nr. 108 (2008-2009) s. 309.

opplysninger til private i deres interesse. Utleveringsadgangen omfatter både avsluttede og verserende straffesaker.

Det første av de alternative vilkårene for utlevering av opplysninger er at dette *”er nødvendig for å fremme mottakerens oppgaver etter lov”*. Formuleringen samsvarer med politiregisterloven § 30 hva angår utlevering til offentlige organer. Det følger av bestemmelsens forarbeider at det er forutsatt at bestemmelsen skal angi rammene for utleveringsadgangen, og at det forutsettes en nærmere regulering av utleveringsadgangen gjennom forskrifter.⁸⁶ Hensynet bak regelen består i et ønske om å unngå forskjellsbehandling av private og offentlige når de i lovs form er pålagt oppgaver.⁸⁷ Typiske eksempler kan tenkes å være utlevering til forsikringsselskaper, privat helsepersonell og advokater. For øvrig er det vanskelig å angi utfyllende hvilke lovpålagte oppgaver som kan hjemle utleveringsadgangen til private i medhold av dette vilkåret.

Det annet av de to alternative vilkårene er at opplysninger videreformidles *”for å hindre at virksomhet blir utøvd på en uforsvarlig måte”*. Ordlyden samsvarer med politiregisterloven § 30 for opplysningsrett til offentlige organer. Formuleringen tilsvarer i det vesentlige hva som i dag fremgår av straffeprosessloven § 61c nr. 6 som i det vesentlige regulerer politiets opplysningsrett i kriminalforebyggende øyemed.⁸⁸ Det er vanskelig å anslå hva som nærmere ligger i formuleringen *”virksomhet blir utøvd på en uforsvarlig måte”*. Formuleringen kan vise til utøvelse av arbeidsoppgaver eller lignende, der formålet med utleveringen av opplysninger er å hindre at arbeid utøves på uforsvarlig måte, eller sagt motsatt, for å sikre at arbeid eller virksomhet gjennomføres på forsvarlig vis.

I forarbeidene fremgår det at utvalget ønsket en mer generell utleveringshjemmel, uten de to alternative vilkårene for utlevering som fremgår ovenfor.⁸⁹ Departementet foreslo imidlertid en endring i utvalgets lovforslag, begrunnet med at også utlevering av

⁸⁶ Ot.prp. nr. 108 (2008-2009) s. 308.

⁸⁷ Ot.prp. nr. 108 (2008-2009) s. 309.

⁸⁸ Ot.prp. nr. 106 (2001-2002) s. 52.

⁸⁹ NOU 2003: 21 s. 387.

politiattester nå skal følge av politiregisterloven, for dermed å samle ulike utleveringshjemler ytterligere. Det kan stilles spørsmål ved om endringen er egnet til å skape mer klarhet i regelverket. Det er ulike hensyn som begrunner utlevering av politiattest til private, og utlevering av straffesaksdokumenter til private. Formuleringen *”for å hindre at virksomhet blir utøvd på en uforsvarlig måte”* fremstår dermed som noe oppkonstruert, der hensikten er å skape likhet i regelverket for utleveringsadgangen til private og offentlige. Etter min mening medfører imidlertid dette at hensynene bak utleveringen ikke fremstår som godt nok ivaretatt gjennom lovteksten.

Politiregisterlovens tredje ledd angir en forskriftshjemmel vedrørende nærmere regler om utleveringsadgangen til private i deres interesse. Bestemmelsens tredje ledd annet punktum regulerer utleveringsadgangen fra avsluttede straffesaker av hensyn til tungtveiende private eller offentlige interesser. I dag følger denne utleveringsadgangen av påtaleinstruksens kapittel 4. Den nye forskriftshjemmelen vil representere en endring i forhold til gjeldende rett, i og med at *”tungtveiende private eller offentlige interesser”* må kunne sies å være et strengere kriterium enn kravet til *”saklig grunn”* i påtaleinstruksen § 4-2 tredje ledd.⁹⁰

2.5.3 Vurdering av politiregisterloven § 31

En proposisjon med forskriftshjemmelen vil tidligst bli fremmet i forbindelse med ikrafttreddelsen av politiregisterloven.⁹¹ Inntil videre fremstår politiregisterloven § 31 som noe uhensiktsmessig utformet. Som det fremgår i avhandlingens punkt 2.2 og 2.3, er dagens adgang til å utlevere opplysninger til private noe uklar.⁹² Departementets forsøk på å samle bestemmelsene i regelverket gjennom en ordlyd som ikke treffer de ulike praktiske situasjonene for utlevering, er etter min mening uheldig. Påtaleinstruksen må i så tilfelle endres tilsvarende, slik at adgangen til utlevering av opplysninger blir klarere enn hva som er tilfellet i dagens situasjon. Dagens regler er absolutt egnet til å skape usikkerhet og uklarhet i et regelverk som i stor grad berører den personlige integritet. Utlevering til

⁹⁰ Ot.prp. nr. 108 (2008-2009) s. 309.

⁹¹ Ot.prp. nr. 108 (2008-2009) s. 287.

⁹² Se også Ot.prp. nr. 108 (2008-2009) s. 121 vedrørende dette.

private kan oppleves som svært integritetskrenkende for den som er beskyttet av taushetsplikten.⁹³ En regel som samler ulike hjemler tuftet på ulike hensyn, bør la disse hensynene komme til syne gjennom vilkår i ordlyden. Etter min mening blir ikke dette oppnådd ved formuleringen i politiregisterloven § 31. Det gjenstår imidlertid å se om politiregisterlovens endringer, herunder endrede forskrifter vil medføre en mer ensartet praksis på dette området.

⁹³ Ot.prp. nr. 108 (2008-2009) s. 126.

3 BEVISFREMLEGGELSE

3.1 Hovedregelen om fri bevisføring – konfliktsituasjon og problemstilling

Reglene om bevis er av betydning for fastleggelsen av et omtvistet faktum som avgjørelsen skal bygges på.⁹⁴ Som det klare utgangspunktet bygger norsk sivilprosess på to grunnleggende prinsipper hva gjelder bevisregler: Prinsippet om fri bevisføring og prinsippet om fri bevisbedømmelse.⁹⁵

Prinsippet om fri bevisføring innebærer at en part i en sivil tvist har rett til å føre de bevisene vedkommende ønsker, og er nedfelt i tvisteloven § 21-3 første ledd. Som en konsekvens av dette er det ikke noe vilkår for å føre et bevis at det lar seg plassere en av tvistelovens beviskategorier. Dersom beviset kan bidra til å belyse saksforholdet i en rettssak, kan dette inngå i en av partenes bevisføring. Prinsippet om fri bevisføring begrenses av reglene om bevisforbud og bevisavskjæring. Disse reglene innebærer at et bevis likevel ikke kan føres dersom det rammes av lovfestede eller ulovfestede unntak om bevisforbud og bevisavskjæring.

Bruk av straffesaksdokumenter som bevis i en sivil tvist, kan innebære at sensitiv og delvis inkriminerende informasjon om en av partene blir benyttet for å styrke rettens avgjørelsesgrunnlag. I lys av prinsippet om fri bevisføring er det dermed ikke selvsagt at straffesaksdokumenter fritt kan fremlegges som bevis. På denne bakgrunn kan følgende spørsmål reises: Kan straffesaksdokumenter, herunder taushetsbelagte dokumenter fremlegges som bevis i en sivil sak? Hvis så er tilfellet – i hvilken utstrekning kan dette skje, og er dette rimelig?

⁹⁴ NOU 2001: 32A s. 455.

⁹⁵ NOU 2001: 32A s. 455.

En kjennelse fra Hålogaland Lagmannsrett inntatt i RG 2007 side 110 kan tjene som eksempel. Saken gjaldt spørsmål om barnefordeling, hvor den ene prosessfullmektigen fremla kopi av straffesaksdokumenter han hadde mottatt som advokat for fornærmede A i en verserende straffesak. Motparten B i barnefordelingssaken var samtidig mistenkt for legemsfornærmelse mot A i straffesaken. For retten i den sivile saken ble spørsmålet om straffesaksdokumentene kunne tillates ført som bevis for B's sviktende omsorgsevne. I denne konkrete saken kom lagmannsretten til at dokumentene kunne føres. På bakgrunn av dette kan det stilles spørsmål ved om kjennelsen tegner et bilde av en generell fremleggelsesadgang. I så fall, i hvilken utstrekning kan dette skje? Vil hensynet til B, som kun var mistenkt for legemsfornærmelse, kunne tillegges vekt i vurderingen? Disse spørsmålene vil det redegjøres for under punkt 3.2 til punkt 3.4.

3.2 Twisteloven som skranke for fremleggelse av straffesaksdokumenter som bevis i en sivil sak

3.2.1 Forholdet til tvisteloven § 21-12

Twisteloven § 21-12 annet ledd regulerer adgangen til bruk av *”skriftlig forklaring (...) fra andre”* som er avgitt *”i saken”* som bevis. Med *”skriftlig forklaring”* menes alle former for berettende, beskrivende eller vurderende utsagn, herunder alt materiale som har bevisverdi, uavhengig av hvordan materialet formidles.⁹⁶ Med uttrykket *”i saken”* menes rettssaken som sådan, og etter sikker rettspraksis omfatter begrepet forklaringer som *”er avgitt med tanke på bruk under eller for å forberede den foreliggende rettssaken”*.⁹⁷

Det er antatt at forklaringer som inngår i behandlingen av andre selvstendige saker, enten det er rettssaker eller forvaltningssaker, som hovedregel ikke omfattes av bevisbegrensningen i § 21-12. Dermed kan både politiforklaringer og andre etterforskningsdokumenter som utgangspunkt fritt fremlegges som bevis uhindret av

⁹⁶ Skoghøy (2010) s. 735.

⁹⁷ Rt. 2007 side 920.

tvisteloven § 21-12.⁹⁸

I relasjon til tvistemålsloven § 197, som tidligere regulerte blant annet fremleggelse av politiforklaringer som bevis, ble det uttalt av Skoghøy at det forelå ”*langvarig og sikker praksis*” for at forklaringer eller erklæringer innhentet av politiet fritt kunne fremlegges som bevis i en sivil sak.⁹⁹ Skoghøy fastholder standpunktet hva gjelder tvisteloven § 21-12, og mener praksisen som foreligger i tilknytning til tvistemålsloven § 197, må være retningsgivende også ved tolkningen av tvisteloven § 21-12.¹⁰⁰

Det kan imidlertid spørres om hvor sikker og langvarig den praksisen som danner grunnlag for at straffesaksdokumenter fritt kan fremlegges som bevis i sivile saker er.

Det sentrale grunnlaget for dagens rettskildebilde synes å følge av Rt. 1963 side 508. Både Skoghøy og Schei mfl., viser til denne rettstidendehenviseingen som den eneste begrunnelsen for sitt standpunkt om at straffesaksdokumenter fritt kan fremlegges som bevis i en sivil sak.¹⁰¹

Rt. 1963 side 508 er en notis formulert av tidligere høyesterettsdommer A. T. Næss inntatt i Retstidende. Notisen viser til en kjennelse av 1936 som gjaldt spørsmålet om politiforklaringer i en trafikksak kan fremlegges i en etterfølgende sivil erstatningssak. I kjennelsen av 1936 ble det konstatert at tvistemålsloven § 197 ikke hindret fremleggelse av politidokumentene. Dette ble begrunnet med at dokumentene ikke kunne anses å være avgitt i anledning saken. Videre viser notisen til en uttalelse fra Justisdepartementets lovavdeling inntatt i Norsk Sakførerblad 1962 nr. 10 side 251. Her fremgår det at Justisdepartementet ”*er tilbøyelig til å anta*” at tvistemålsloven § 197 ikke er til hinder for fremleggelse av straffesaksdokumenter som bevis i en sivil sak.

⁹⁸ Schei mfl., *Bind II* (2007) s. 1039.

⁹⁹ Skoghøy (2001) s. 638.

¹⁰⁰ Skoghøy (2010) s. 740.

¹⁰¹ Schei mfl., *Bind II* (2007) s. 1039 og Skoghøy (2010) s. 740.

I notisen henviser dommer Næss til *”forberedende dommer A. T. Næss’ kjennelse”*. Denne begrepsbruken tilsier at det kun var én dommer i kjennelsen av 1936. Dette momentet alene er egnet til å svekke notisens rettskildemessige vekt. I realiteten har kun én person gitt uttrykk for sitt standpunkt i en tvist – ikke mye annerledes enn hva som er tilfellet i juridisk litteratur i sin alminnelighet.

Videre bør den rettskildemessige vekten av en notis ikke tillegges vekt ut over annen juridisk litteratur. Dette må være utgangspunktet uavhengig av at notisen er publisert i Norsk Retstidene.

Et ytterligere rettskildemessig moment er at kjennelsen av 1936 ikke er publisert. Upubliserte kjennelsers vekt har vært diskutert i juridisk litteratur, da publisitet generelt må sies å bidra til en avgjørelses vekt.¹⁰² Resultatet i en upublisert kjennelse er ikke egnet til å danne grunnlag for verken anerkjennelse eller kritikk. Som konsekvens av dette er grunnlaget for å tillegge kjennelsen vekt noe tynt.

Samlet sett kan det imidlertid synes som en tendens å tillegge både kjennelsen av 1936 og notisen av 1963 vekt, da det rettsområdet som foreligger er relativt rettstomt. Videre har flere forfattere i senere tid tiltrådt det standpunktet som fremgår av kjennelsen.¹⁰³ Et ytterligere moment som taler for å tillegge notisen vekt, er at nyere rettspraksis viser til notisen av 1963 og tillegger denne betydelig vekt ved avgjørelsen av hvorvidt straffesaksdokumenter kan fremlegges som bevis i en sivil sak.¹⁰⁴ Til dette kan det imidlertid anføres at en henvisning til notisen inntatt i Rt. 1963 side 508 uten å stille spørsmål ved det foreliggende rettskildebilde, er en noe enkel løsning i praksis. Dette siste poenget forsterkes av at disse rettskildene foreligger på et område hvor det har skjedd store lovendringer, ved henholdsvis straffeprosessloven av 1981 (i kraft 1986) og tvisteloven av 2005 (i kraft 2008). I forbindelse med endringen av tvisteloven er adgangen til bevisføring

¹⁰² Eckhoff (2001) s. 155 flg.

¹⁰³ Schei m.fl., *Bind II* (2007) s. 1039 og Skoghøy (2010) s. 740.

¹⁰⁴ RG 2010 side 598, LE-1992-513, RG 1984 side 212.

i medhold av tvisteloven § 21-12 betydelig utvidet i forhold til tvistemålsloven § 197.¹⁰⁵ Utvidelsen relaterte seg i stor grad til behovet for å kunne fremlegge skriftlige rapporter fra vitner vedrørende kompliserte faktiske spørsmål. Lovavdelingens fortolkning av 1962 ble ikke kommentert i forbindelse denne utvidelsen. Disse lovendringene kan tilsi varsomhet ved bruk av eldre praksis. Det må uansett kunne stilles krav til en forundersøkelse av rettskildenes grunnlag der disse benyttes som begrunnelse for et standpunkt i en aktuell tvist.

RG 2010 side 598 kan tjene som eksempel på de spørsmålene som kan oppstå ved bruk av straffesaksdokumenter som bevis i en sivil sak. Det sentrale spørsmålet var om de straffesaksdokumentene som krevdes fremlagt måtte anses som en ”*skriftlig forklaring i saken*”. Saken var en erstatningsavgjørelse der kravet ble behandlet etter straffeprosessloven i første instans. Som grunnlag for å tillate fremleggelse av straffesaksdokumentene, ble det vist til to lagmannsrettskjennelser¹⁰⁶ som igjen viste til notisen av 1963, samt kjennelsen av 1936. På ett vesentlig punkt avvek imidlertid lagmannsrettskjennelsen fra 2010 fra tidligere rettspraksis. Kravet om oppreisning ble her reist i samme sak som straffesaken. Som nevnt er det adgang til å fremme slike borgerlige rettskrav i samme sak som kravet om straff. Forutsetningen er imidlertid at kravet springer ut av samme handling som saken gjelder jf. straffeprosessloven § 3. Umiddelbart kan dermed selve forutsetningen for å fremme borgerlige rettskrav synes som et viktig moment i retning av å anse de to kravene som to sider av samme sak. Dette er nettopp begrunnelsen for at det sivile kravet kan fremmes i samme sak som straffesaken. Retten var av den oppfatning at dette var et moment som trakk i retning av å anse dokumentene som avgitt i anledning saken, slik at de kun kunne fremlegges i tråd med de vilkår som følger av tvisteloven § 21-12. Derimot ble det konkludert med at straffesaksdokumentene var utarbeidet med det siktemål å få avklart om det er begått straffbare handlinger. Som konsekvens kunne ikke dokumentene anses å være avgitt i anledning av det sivile kravet.

¹⁰⁵ NOU 2001: 32A s. 466 og Schei mfl., *Bind II* (2007) s. 1033.

¹⁰⁶ LE-1992-513 og RG 1984 side 212.

Det faktum at straffesaken og erstatningskravet var basert på nøyaktig de samme bevis, medførte dermed at det likevel ikke var tale om samme sak.

Kjennelsen er foreløpig den eneste kjennelsen som er avgitt i relasjon til borgerlige rettskrav og spørsmål om fremleggelse av straffesaksdokumenter. Dette kan tilsi at den baner vei for samme resultat også i senere avgjørelser vedrørende tilsvarende spørsmål. Kjennelsens henvisning til tidligere lagmannsrettspraksis på dette området, støtter opp under dette synspunktet. Til dette må det påpekes at uttalelsen om at dokumentene var utarbeidet med sikte på å avklare hvorvidt det var begått straffbare handlinger, ikke nødvendigvis kan tas til inntekt for en generell rettsoppfatning. Uttalelsen ble gitt i en konkret sak, der de konkrete dokumentene var utarbeidet med dette siktemål. Som uttalt av Hov, kan en etterforskning også iverksettes på andre grunnlag.¹⁰⁷ Dette, samt det faktum at kjennelsen er en lagmannsrettskjennelse, er momenter som er egnet til å svekke dens vekt.

Et avvikende standpunkt er inntatt i RG 1970 side 386. Kjennelsen gjaldt den amerikanske marinens bruk av etterforskningsdokumenter som bevis i en erstatningssak mot et norsk rederi. Etterforskningsdokumentene var innhentet blant annet med formål å bringe på det rene hvem som var ansvarlig for en kollisjon mellom et norsk skip og en amerikansk minesveiper. Lagmannsrettens oppfatning var at det forelå så nær sammenheng mellom formålet med de avgitte vitneforklaringene og erstatningssaken at dokumentene måtte anses å være avgitt i anledning saken. Bevisene ble dermed rammet av tvistemålsloven § 197, og kunne kun fremlegges i tråd med bestemmelsens skranker.

Sammenfattet kan det konkluderes med at der straffesaksdokumentene er utarbeidet med sikte på å avklare hvorvidt det er begått en straffbar handling, er utgangspunktet at dokumentene ikke er avgitt i anledning den sivile saken, uavhengig av om det sivile spørsmålet har nær sammenheng med straffesaken. Der dokumentene derimot er utarbeidet med formål om å skaffe bevis til en etterfølgende erstatningssak, kan det tenkes unntak fra

¹⁰⁷ Hov (2010) s. 1089. Større ulykker og branner skal normalt etterforskes, selv om det ikke foreligger mistanke om et straffbart forhold, jf. straffeprosessloven § 224 fjerde ledd.

utgangspunktet, og dokumentene kan rammes av bevisavskjæringshjemmelen i tvisteloven § 21-12.¹⁰⁸

3.2.2 Forholdet til tvisteloven § 22-7

Innledningsvis i punkt 3.1 ble det vist til Hålogaland lagmannsretts kjennelse i RG 2007 side 110. Saken gjaldt spørsmål om avskjæring av straffesaksdokumenter, hvor fornærmedes advokat i straffesaken samtidig var hennes advokat i den sivile saken vedrørende tvist om samværsrett. Spørsmålet om straffesaksdokumentene var å anse som avgitt i anledning saken kom ikke opp som tvistetema. Derimot anførte motparten avskjæring av politidokumentene som bevis med den begrunnelse at de var fremskaffet på "utilbørlig måte" jf. tvisteloven § 22-7, hvor retten gis en skjønnsmessig adgang til bevisavskjæring, forutsatt at vilkåret er oppfylt. Som utgangspunkt innhentet fornærmedes advokat straffesaksdokumentene på lovlig måte, fordi han samtidig var fornærmedes advokat i straffesaken, og dermed hadde tilgang til straffesaksdokumentene. Siden dokumentene var tenkt brukt som bevis i den sivile tvisten, skulle imidlertid advokaten som anmodet domstolen om å innhente dokumentene, jf. påtaleinstruksen § 16-5 annet ledd, og punkt 2.2 ovenfor. Advokatens to roller som henholdsvis advokat for fornærmede i straffesaken og prosessfullmektig den sivile saken, medførte at innhenting av straffesaksdokumentene ikke fulgte den lovpålagte praksisen. Lagmannsretten konkluderte med at denne sammenblanding av roller var å anse som utilbørlig, hvilket var egnet til å danne grunnlag for bevisavskjæring i medhold av tvisteloven § 22-7. Retten konkluderte imidlertid med at det ikke var grunnlag for avskjæring, til dette veide hensynet til sakens opplysning for tungt.

Som nevnt ovenfor var selve innhenting av dokumentene lovlig. Videre måtte dokumentene anses å være av betydning som bevis. Det kan i denne forbindelse vises til Rt. 2006 side 582 hvor det fremgår at det klare utgangspunktet i norsk rett er at eventuelle feil

¹⁰⁸ Schei mfl., *Bind II* (2007) s. 1040.

ved innhenting av beviset ikke er til hinder for at beviset føres.¹⁰⁹ Kjennelsen angår utilbørighetsvurderingen etter straffeprosessloven, men kan også forstås i relasjon til utilbørighetsvurderingen i tvisteloven § 22-7 da reglene er fellesprosessuelle.¹¹⁰ Sammenholdt med at innhenting ikke var egnet til å svekke dokumentenes bevisverdi, må kjennelsen dermed anses å gi anvisning på en svært streng utilbørighetsvurdering. Det er godt mulig at en restriktiv holdning fra rettens side vil motvirke en slik utilbørig opptreden. Til dette kan det anføres at sanksjoner mot advokaters utilbørlige opptreden muligens bør håndteres utenfor tvisten som sådan. I alle tilfeller bør rettens utilbørighetsvurdering ikke gi anledning til spekulasjon eller tvil vedrørende avgjørelsens resultat.

3.3 Taushetsplikt som skranke for fremleggelse av straffesaksdokumenter i en sivil sak

Som det fremgår av konklusjonen under punkt 2.4, innebærer reglene om taushetsplikt få eller ingen innskrenkninger i de særlige innsynshjemlene som fremgår av straffeprosessloven og påtaleinstruksen. Dersom dokumentene som fremlegges er underlagt taushetsplikt, kan det imidlertid spørres om fremleggesesadgangen må underkastes begrensninger av hensyn til reglene om taushetsplikt.

Som utgangspunkt vil reglene om taushetsplikt hindre bevisførsel av taushetsbelagte dokumenter.¹¹¹ For straffesaksdokumenter hvor taushetsplikten reguleres av straffeprosessloven § 61c første ledd nr. 8 er situasjonen imidlertid annerledes. Sammenholdt med påtaleinstruksens regler om utskrift og utlån av straffesaksdokumenter, jf. §§ 4-1, 4-2 og 16-5, utvides fremleggesesadgangen. Når mottakeren har krav på utskrift eller kopi av straffesaksdokumentene, må dokumentene også kunne fremlegges i en sivil sak.¹¹²

¹⁰⁹ Avsnitt 22.

¹¹⁰ Schei mfl., *Bind II* (2007) s. 1096.

¹¹¹ Myhrer (2001) s. 333.

¹¹² Myhrer (2001) s. 333.

Problemstillingen ble behandlet i Rt. 1998 side 2059. Prosessuelt var spørsmålet om en utleier hadde adgang til å fremlegge taushetsbelagte straffesaksdokumenter fra en verserende straffesak vedrørende en leietakers økonomiske stilling i den sivile saken. Høyesterett uttalte i denne forbindelse at politiets taushetsplikt etter straffeprosessloven § 61a ikke er til hinder for fremleggelse. Når begjæring i medhold av påtaleinstruksen § 16-5 først var fremsatt, måtte taushetsplikten vike.

Med andre ord er det klare utgangspunktet at påtaleinstruksen og straffeprosesslovens regler om utlån og utskrift av straffesaksdokumenter har forrang fremfor reglene om taushetsplikt også når det gjelder fremleggelsesadgangen. Kjæremålsutvalget presiserte imidlertid at fremleggelse av politidokumentene må begrenses til slike dokumenter som kan ha betydning som bevis i erstatningssaken¹¹³ og at retten, når den mottar dokumentene fra politiet, foretar den nødvendig utsortering.¹¹⁴ Utvalget viste i den forbindelse til tvistemålsloven § 252 annet ledd, som i det vesentlige er videreført gjennom tvisteloven § 26-7. Det følger av § 26-7 at dersom det er tvil om hvilke deler av et dokument som kan utgjøre bevis i den sivile saken, plikter vedkommende å sende dokumentet til retten for avgjørelse. Retten skal deretter avgjøre hvorvidt beviset kan føres ut i fra et proporsjonalitetshensyn, samt et relevanskriterium, jf. henholdsvis tvisteloven § 21-8 og § 21-7.¹¹⁵ Slik utsortering må anses som rimelig og ivaretar taushetsplikten på en tilfredsstillende måte. Sorteringen sikrer at det kun er de opplysninger som angår saken direkte som tillates fremlagt som bevis.

Avgjørelsen om bevistilgang i medhold av tvisteloven § 26-7, treffes ved kjennelse, jf. tvisteloven § 19-1 annet ledd bokstav d. Dersom en av partene mener retten gjør en dårlig utsortering, kan avgjørelsen overprøves i medhold av tvisteloven § 29-2, forutsatt at avgjørelsen om bevistilgang er åpenbart uforsvarlig eller urimelig, jf. tvisteloven § 29-3 annet ledd.¹¹⁶

¹¹³ Se tvistemålsloven § 189, videreført i tvisteloven § 21-7 første ledd.

¹¹⁴ Rt. 1998 side 2059 på side 2061.

¹¹⁵ Jf. Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 468.

Når rett til slik kopi ikke foreligger, eller er avslått begrunnet i faren for misbruk, vil som utgangspunkt tvisteloven § 22-3 første ledd hindre at dokumentene fremlegges som bevis i en sivil tvist. Det følger imidlertid av bestemmelsens annet ledd at vedkommende departement kan samtykke i beviset føres. Samtykke gis etter en interesseavveining der en eventuell nektelse av bevisføring må begrunnes i skade på allmenne interesser eller staten, eventuelt av hensynet til den som har krav på hemmelighold. Bestemmelsens tredje ledd gir retten hjemmel til å overprøve departementets vurdering etter en avveining av hensynet til taushetsplikten og hensynet til sakens opplysning. Bestemmelsens annet og tredje ledd innebærer dermed et betydelig skår i det vern taushetsplikten søker å representere, og er en ytterligere bekreftelse på den vekt hensynet til sakens opplysning tillegges i prosessuell henseende.

3.4 EMK som skranke for fremleggelse av straffesaksdokumenter som bevis i en sivil sak

3.4.1 Generelt om uskyldspresumsjonen

EMK artikkel 6 søker å sikre en rettferdig rettergang, og angir rammene for grunnleggende rettergangskrav. EMK er inkorporert i norsk rett gjennom menneskerettsloven, hvor konvensjonen samtidig er gitt forrang overfor alminnelig lov.¹¹⁶ Konvensjonen er samtidig gitt forrang i norsk prosessrett, jf. straffeprosessloven § 4 og tvisteloven § 1-2. Det kan dermed tenkes at EMK oppstiller egne skranker for fremleggelse av straffesaksdokumenter som bevis i en sivil sak, uavhengig av hva som følger av norsk intern rett.

Uskyldspresumsjonen er ikke direkte nedfelt i en lovbestemmelse i norsk rett, men er derimot nedfelt i flere konvensjoner Norge er bundet av. I EMK artikkel 6 (2) er

¹¹⁶ Dette fordi avgjørelsen er en anke over saksbehandlingen som etter loven skal treffes etter et skjønn over hensiktsmessig eller forsvarlig behandling, jf. § 29-3 annet ledd. Se også Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 472 som uttrykkelig oppramser tvist om bevis tilgang etter § 26-7 som eksempel på avgjørelser som faller inn under tvisteloven § 29-3 annet ledd.

¹¹⁷ Menneskerettsloven § 3.

presumsjonen formulert slik: *"Everyone charged with a criminal offence shall be presumed innocent until proved guilty according to law"*.¹¹⁸ Den Europeiske Menneskerettsdomstol (EMD) har slått fast at uskyldspresumsjonen er et utslag av det overordnede kravet til rettferdig rettergang i artikkel 6 (1).¹¹⁹ Prinsippet om at ingen skal straffes uten skyld, anses som et av de mest grunnleggende i moderne strafferett, og har lenge vært anerkjent som en sentral rettssikkerhetsgaranti i straffesaker.¹²⁰ Det følger av ordlyden *"charged with a criminal offence"* at uskyldspresumsjonen som hovedregel kun kommer til anvendelse i saker som gjelder straff. Trechsel skriver at referansen til formuleringen *"charged"* kan forstås slik at personer underlagt straffeforfølgning nyter et særskilt vern under uskyldspresumsjonen.¹²¹ Imidlertid må presumsjonens anvendelsesområde favne videre, slik at også personer som ikke (ennå, eller ikke lenger) er underlagt straffeforfølgning, også er vernet.¹²² Det er videre sikker rett at EMD anvender uskyldspresumsjonen også på sivile saker, forutsatt at den sivile saken er tilknyttet straffesaken på en slik måte at skyldkravet i straffesaken kan trekkes i tvil. EMD har formulert dette som et krav om at det må foreligge en *"link"* til den tidligere straffesaken.¹²³

Uskyldspresumsjonen består av flere komponenter som hver for seg uttrykker dens innhold.¹²⁴

For det første innebærer uskyldspresumsjonen en bevisbyrderegel.¹²⁵ Dette blir ofte ansett som uskyldspresumsjonens kjerneområde. Regelen innebærer at det er påtalemyndigheten som har bevisbyrden for skyld. Dette kan leses ut av begrepsbruken *"until proved guilty according to law"*.

¹¹⁸ Se også den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (SP) art. 14 nr. 2.

¹¹⁹ Phillips v. The United Kingdom, avsnitt 40.

¹²⁰ Strandbakken (2003) s. 29 flg.

¹²¹ Trechsel (2005) s. 155.

¹²² Trechsel (2005) s. 155-156.

¹²³ Sekanina v. Austria, avsnitt 22. Y v. Norway, avsnitt 43.

¹²⁴ Aall (2007) s. 368.

¹²⁵ Strandbakken (2003) s. 27.

For det andre innebærer uskyldspresumsjonen en regel om beviskrav: Enhver rimelig tvil skal komme tiltalte til gode.¹²⁶ Dette ble presisert i EMD's avgjørelse *Barberà, Messegué and Jabardo v. Spain*: "*any doubt should benefit the accused*".¹²⁷

For det tredje begrenser uskyldspresumsjonen statenes adgang til å benytte seg av objektive straffbarhetsvilkår ved konstatering av skyld, altså regler om objektivt straffansvar.¹²⁸

Den fjerde og siste siden av uskyldspresumsjonen følger av formuleringen "*presumed innocent until*". I dette begrepet ligger et vern mot påstander eller ytringer om straffbar adferd.¹²⁹ Dette innebærer et forbud for offentlige myndigheter, herunder domstolene, om å konstatere skyld før det foreligger en fellende straffedom, og skyldkonstateringer etter en frifinnende straffedom. Det er denne siden av uskyldspresumsjonen som behandles i det følgende.

Temaet for den videre fremstillingen er uskyldspresumsjonens vern mot skyldkonstateringer i forbindelse med en verserende straffesak i punkt 3.4.2 og vernet etter en frifinnende straffedom i punkt 3.4.3. Endelig vil det redegjøres for spørsmålet om uskyldspresumsjonen innebærer skranker for bevisfremleggelsen i sivile saker i punkt 3.4.4.

3.4.2 Uskyldspresumsjonens vern mot skyldkonstatering i forbindelse med en verserende straffesak

Som nevnt innebærer uskyldspresumsjonen et vern mot skyldkonstatering før det foreligger en fellende straffedom. Dette vernet tar for det første sikte på at ingen skal bli forhåndsdomt.¹³⁰ Der det ikke foreligger en fellende straffedom, skal vedkommende anses uskyldig. Dersom offentlige myndigheter og media omtaler den mistenkte som skyldig, er

¹²⁶ Aall (2007) s. 372.

¹²⁷ Avsnitt 77.

¹²⁸ Hika (2010) s. 516.

¹²⁹ Johnsen (2006) s. 5.

¹³⁰ Strandbakken (2003) s. 32.

det fare for at oppfatningen smitter over på retten når den skal ta stilling til skyldspørsmålet.¹³¹ Dette innebærer videre at retten i en sivil tvist skal unngå å komme med uttalelser som kan innebære en skyldkonstatering i en tilgrenset verserende straffesak.

Som hovedregel innebærer uskyldspresumsjonen skranker for hva domstolene kan uttale seg om i forbindelse med en persons skyld før det foreligger en fellede straffedom. Det er imidlertid sikker rett at også uttalelser fra andre statsorganer, herunder personer som opptrer på vegne av disse kan anses å være av en slik karakter at de er egnet til å så tvil om en persons skyld.¹³² Dette var situasjonen i saken *Allenet de Ribemont v. France*. Saken gjaldt et drap på en tidligere fransk minister. I en påfølgende pressekonferanse utpekte den franske innenriksministeren, samt flere høytstående polititjenestemenn Patrick Allenet som hovedmann bak drapet. Allenet ble tiltalt for drapet, men tiltalen ble senere frafalt under etterforskningens gang. På bakgrunn av de omfattende skyldantakelsene, fremmet Allenet et erstatningskrav mot den franske stat. Klagen ble avvist av franske domstoler, og avgjørelsen ble derfor klaget inn til EMD på bakgrunn av krenkelse av uskyldspresumsjonen. EMD konkluderte med at uttalelsene på pressekonferansen klart var uttalelser om skyld som både oppfordret publikum og offentligheten for øvrig til å anta ham skyldig, og var egnet til å påvirke både opinionen og domstolene.¹³³ Det ble dermed konstatert brudd på uskyldspresumsjonen.

I en nyere avgjørelse fra EMD, *Fatullayev v. Azerbaijan*, ble retningslinjene fra *Allenet de Ribemont v. France* fastholdt. Klageren var redaktør i to samfunnskritiske tidsskrifter, og ble på bakgrunn av uttalelser i disse tidsskriftene tiltalt for terrortrusler og oppfordring til rasehat. Før klageren ble tiltalt for forbrytelsene, hadde påtalemyndigheten kommet med uttalelser til pressen vedrørende hans skyld. På denne bakgrunn ble det anført brudd på uskyldspresumsjonen. EMD konkluderte med at uttalelsene klart var egnet til å så tvil om klagerens skyld før det forelå endelig straffedom. Videre ble det fremhevet som et

¹³¹ Strandbakken (2003) s. 32.

¹³² Jebens (2004) s. 437.

¹³³ Avsnitt 41.

skjerpende moment at uttalelsene ble gitt før tiltale var utferdiget. Dette var på et tidspunkt hvor det var særlig viktig at personens skyld ikke ble trukket i tvil.¹³⁴

Sammenfatningsvis viser avgjørelsene hvor terskelen for brudd på uskyldspresumsjonen ligger. Dersom en dommer eller en annen offentlig person under en sivil sak gir uttrykk for at noen er skyldig i straffbare handlinger før det foreligger en fellende straffedom, er som det klare utgangspunktet uskyldspresumsjonen brutt. Vedkommende skal med andre ord antas uskyldig inntil det motsatte er bevist.

3.4.3 Uskyldspresumsjonens vern mot skyldkonstatering etter frifinnende straffedom

Den som er frifunnet for et straffbart forhold har krav på respekt for frifinnelsen.¹³⁵ Flere omstendigheter kan imidlertid så tvil om frifinnelsen. Dette kan være uttalelser fra offentlige myndigheter, eller etterfølgende sivile avgjørelser som berører samme tema som straffesaken.¹³⁶ Hvorvidt uskyldspresumsjonen er krenket i den enkelte sak, beror som utgangspunkt på om uttalelsene er egnet til å så tvil om frifinnelsen for straff.¹³⁷

11. februar 2003 avsa EMD dom i fire saker mot Norge.¹³⁸ I tre av disse ble det konstatert brudd på uskyldspresumsjonen. To av sakene gjaldt fornærmedes eller etterlattes krav om erstatning mot den frifunne. Disse vil bli nærmere gjennomgått her.

Som hovedregel hindrer ikke uskyldspresumsjonen at det forhold en person har blitt frifunnet for, gjøres til gjenstand for et senere sivil krav. Dette vil typisk være tilfellet der fornærmede eller etterlatte fremmer et erstatningskrav mot vedkommende. For idømmelse av erstatning er den alminnelige regel at det kreves alminnelig sannsynlighetsovervekt. I saker vedrørende voldsoffererstatning oppstiller imidlertid loven et krav om ”klar

¹³⁴ Avsnitt 161.

¹³⁵ Aall (2003) s. 249.

¹³⁶ Aall (2003) s. 249.

¹³⁷ Y v. Norway, avsnitt 43.

¹³⁸ Ringvold v. Norway, Y v. Norway, Hammern v. Norway, og O v. Norway.

sannsynlighetsovervekt”.¹³⁹ For ileggelse av straff foreligger dessuten et skjerpet krav til sannsynlighetsovervekt – tiltaltes skyld må være bevist ut over en hver rimelig tvil.¹⁴⁰ Skillet mellom disse beviskravene kan i praksis gli over i hverandre, især der de samme bevisene for å ilegge straff anvendes for å begrunne erstatningsansvar. For tiltalte, så vel som for fornærmede og eventuelt etterlatte, kan det virke inkonsekvent at retten reelt sett konkluderer med at tiltalte har begått handlingen – bevisene holdt imidlertid ikke til straffellose.¹⁴¹ På denne bakgrunn oppstiller uskyldspresumsjonen klare rammer hva som kan uttales om en persons skyld i forbindelse med erstatningskravet, slik at den frifinnende straffedommen ikke blir trukket i tvil.

Y v. Norway gjaldt voldtekt og drap på en 22 år gammel kvinne, hvor hennes fetter Y ble tiltalt for å ha begått handlingene.¹⁴² Y ble frikjent for handlingene i lagmannsretten, men ble i samme sak dømt til å betale kr. 100.000,- i oppreisning til den dreptes foreldre. Begrunnelsen for oppreisningskravet var at fagdommerne i lagmannsretten etter det sivilrettslige beviskravet fant det sannsynliggjort at han begått de straffbare handlingene. Hovedspørsmålet for EMD var om frifinnelsen fra straffesaken hindret idømmelse av erstatning basert på samme faktum som lå til grunn for straffesaken. Lagmannsretten innledet sin dom vedrørende erstatningsspørsmålet med følgende uttalelse:

”Lagmannsretten finner etter en samlet vurdering av bevisførselen i saken at det foreligger klar sannsynlighetsovervekt for at A har begått de forbrytelser mot D han ble tiltalt for, og at erstatning etter skadeserstatningsloven § 3-5 annet ledd bør tilkjennes D foreldre”.¹⁴³

¹³⁹ Lov 20. april 2001 nr. 13 om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling m.m. (voldsoffererstatningsloven) § 3 fjerde ledd.

¹⁴⁰ Strandbakken (2003) s. 355.

¹⁴¹ Aall (2003) s. 253.

¹⁴² Karmøy-saken, Rt. 1999 side 1363.

¹⁴³ LG-1998-260-2.

Høyesterett opprettholdt lagmannsrettens begrunnelse hva gjaldt skyldkonstateringen, og uttalte samtidig at uskyldspresumsjonen neppe kom til anvendelse i en sivil sak mellom siktede og den som har lidt en skade som siktede er frifunnet for.¹⁴⁴

For å avgjøre hvorvidt det forelå brudd på uskyldspresumsjonen vurderte EMD innledningsvis om etterfølgende erstatningssaker mellom private parter kan anses som en *"criminal charge"*. Domstolen konkluderte med at dette ikke var tilfellet, og gikk deretter over til å vurdere hvorvidt skyldkonstateringer i den sivile saken er egnet til å så tvil om den frifinnende straffedommen.¹⁴⁵ EMD uttalte i denne forbindelse at

*"in seeking to protect the legitimate interests of the purported victim, the Court considers that the language employed by the High Court, upheld by the Supreme Court, overstepped the bounds of the civil forum, thereby casting doubt on the correctness of that acquittal".*¹⁴⁶

EMD mente dermed at lagmannsrettens uttalelser om skyld var egnet til å så tvil om frifinnelsen for straff. Et neste spørsmål var om uttalelsene medførte at uskyldspresumsjonen var brutt. EMD konkluderte slik:

*"Accordingly, there was a sufficient link to the earlier criminal proceedings which was incompatible with the presumption of innocence. In the light of these considerations, the Court concludes that article 6 § 2 was applicable to the proceedings (...) and that this provision was violated in the present case".*¹⁴⁷

Det sentrale var dermed at lagmannsrettens skyldkonstatering etablerte en tilstrekkelig forbindelse til straffesaken, hvilket medførte et brudd på uskyldspresumsjonen.

¹⁴⁴ Rt. 1999 side 1363 på side 1378.

¹⁴⁵ En konstatering av *"criminal charge"* ville avskåret fornærmede og etterlatte fra den grunnleggende retten til å kreve erstatning og oppreisning etter frifinnende straffedom, jf. avsnitt 41.

¹⁴⁶ Y v. Norway, avsnitt 46.

¹⁴⁷ Y v. Norway, avsnitt 46-47.

Twistetemaet ved idømmelse av erstatning er dermed først og fremst et spørsmål om hvordan retten formulerer seg, og videre, om disse formuleringene er egnet til å svekke riktigheten av straffedommen som sådan.

Ringvold v. Norway ble avsagt noe tidligere, og er interessant siden spørsmålet om fremleggelse av straffesaksdokumenter som bevis i den sivile saken ble avgjort i egen kjennelse av Høyesterett i Rt. 1996 side 836. Dette siste spørsmålet vil nærmere redegjøres for i punkt 3.4.4.

For EMD var spørsmålet om Høyesterett, ved å dømme *Ringvold* til å betale erstatning på bakgrunn av en frifinnende straffedom, hadde opptrådt i strid med uskyldspresumsjonen. *Ringvold v. Norway* skiller seg fra *Y v. Norway* ved at Høyesteretts ordbruk var mer nøytral. Høyesterett presiserte i sine premisser at erstatningsansvaret ikke røknet ved frifinnelsen for straff.¹⁴⁸ Videre var avgjørelsen behandlet delvis på grunnlag av en annen bevisførsel og gjort til et separat krav pådømt i en etterfølgende sivil sak. Dette i seg selv skaper en sterkere avstand til straffesaken. Etter min mening er dette siste momentet av vesentlig betydning. Av hensyn til både fornærmede og siktede selv, vil saker hvor det sivile kravet skilles ut til egen behandling i sivilprosessuelle former, ivareta rettssikkerheten i større grad enn for saker der kravene pådømmes samtidig. Dette vil jeg komme tilbake til i punkt 3.4.4.

Orr v. Norway ble avsagt etter EMDs avgjørelser i *Ringvold* og *Y*. Saken gjaldt en tidligere pilot i British Airways som var tiltalt for voldtekt av en kollega. Orr ble frifunnet av lagmannsretten i straffesaken, men samtidig dømt til å betale erstatning og oppreisning til fornærmede. Høyesterett forkastet enstemmig anken med den begrunnelse at det ikke forelå brudd på uskyldspresumsjonen. Etter Høyesteretts oppfatning hadde lagmannsretten holdt seg innenfor de retningslinjene som EMD oppteget gjennom *Ringvold* og *Y*.¹⁴⁹ Orr klaget avgjørelsen inn for EMD. For EMD var spørsmålet om lagmannsretten hadde brutt

¹⁴⁸ Rt. 1996 side 864 på side 872.

¹⁴⁹ Rt. 2004 side 321.

uskyldspresumsjonen ved uttalelser vedrørende klagerens skyld. Lagmannsrettens flertall baserte sin konklusjon på et hendelsesforløp som tilsvarte hva som var omfattet av straffebestemmelsens anvendelsesområde. Dette, samt det faktum at lagmannsretten viste til utført ”vold”, medførte at retten hadde gått ut over de sivilrettslige temaene, og dermed sådd tvil om frifinnelsen for straff.¹⁵⁰ EMD konkluderte dermed at uskyldspresumsjonen var brutt.

Orr v. Norway ble avsagt under dissens og er kritisert i nyere juridisk litteratur.¹⁵¹ Etter EMDs avgjørelser i *Ringvold* og *Y*, innrettet Høyesterett seg i henhold til de retningslinjene EMD har oppstilt. Høyesterett markerte dermed klart et skille til det strafferettslige beviskravet. Hvordan kunne Norge igjen bli dømt for overtredelse av uskyldspresumsjonen? For EMD var lagmannsrettens bruk av uttrykket ”vold” det fellende punktet, på tross av Høyesteretts presisering om at erstatningsdommen ikke rokket ved frifinnelsen for straff. Denne ordbruken var etter EMDs oppfatning egnet til å så tvil om den strafferettslige frifinnelsen. Sammenholdt med resultatet i *Ringvold* og *Y* gir EMD dermed anvisning på strengere krav til utformingen av domsgrunnene etter Orr.¹⁵²

Etter dette blir det sentrale for å unngå krenkelse av uskyldspresumsjonen at domstolene holder seg til det sivile vurderingstemaet som sådan.¹⁵³ Enhver uttalelse som samlet eller hver for seg er egnet til å så tvil om frifinnelsen for straff, kan i prinsippet rammes av uskyldspresumsjonen.

3.4.4 Innebærer uskyldspresumsjonen skranker for bevisfremleggelsen i sivile saker?

Den sentrale avgjørelsen vedrørende spørsmålet om fremleggelse av straffesaksdokumenter i sivile saker er Rt. 1996 side 863. Avgjørelsen er en prosessledende kjennelse fra den

¹⁵⁰ Avsnitt 51.

¹⁵¹ Se bl.a. Johansen (2008) s. 352.

¹⁵² Johansen (2008) s. 351 flg.

¹⁵³ Aall (2007) s. 378.

tidligere omtalte Ringvoldsaken. Spørsmålet var her om A som fornærmet kunne fremlegge straffesaksdokumenter som bevis for kravet om oppreisning mot B, herunder om uskyldspresumsjonen medførte skranker i bevisføringen.

B viste til en uttalelse fra EMD i *Sekanina v. Austria* som begrensning i adgangen til å fremlegge straffesaksdokumentene. Sekanina var frifunnet for drapet på sin kone, og søkte om erstatning for urettmessig straffeforfølgning. Etter østerisk rett var et slikt krav betinget av at siktede både var frifunnet og renvasket for mistanken. På bakgrunn av de bevis som var fremlagt i straffesaken, mente den østeriske domstolen i erstatningssaken at Sekanina hadde gjort seg skyldig i handlingene, slik at det ikke var grunnlag for erstatning for urettmessig straffeforfølgning. EMD uttalte i denne forbindelse at det forelå en slik tilknytning mellom straffesaken og erstatningskravet, at en avgjørelse vedrørende erstatningskravet fremstod som en konsekvens av straffesaken.¹⁵⁴ Videre ble det uttalt at den østeriske domstolen, for å rettferdiggjøre sitt standpunkt i erstatningssaken, la så stor vekt på bevisene fremlagt i straffesaken at dette skapte en klar forbindelse til denne.¹⁵⁵ Siden argumentasjonen i den sivile saken var egnet til å så tvil om frifinnelsen i straffesaken, konstaterte EMD brudd på uskyldspresumsjonen.

Høyesterett påpekte at uttalelsene i *Sekanina* måtte anses som konkrete, og kunne ikke forstås som en generell prosessuell begrensning i adgangen til å fremlegge straffesaksdokumenter som bevis i en senere sak.¹⁵⁶ Videre ble det, uten noen nærmere begrunnelse for standpunktet, lagt til grunn at ”[b]ruken av straffesaksdokumenter som bevismidler i denne saken rammes etter min oppfatning ikke av (...) uskyldspresumsjonen. Fremleggelsen innebærer ikke i seg selv at det reises tvil om frifinnelsen i straffesaken”. Uttalelsen er i tråd med oppfatningen om at det er argumentasjonen og formuleringen i domspremissene som eventuelt vil medføre en krenkelse av uskyldspresumsjonens vern.¹⁵⁷

¹⁵⁴ Avsnitt 22.

¹⁵⁵ Avsnitt 22.

¹⁵⁶ Rt. 1996 side 863 på side 864.

¹⁵⁷ Se avhandlingens punkt 3.4.3.

Det er imidlertid flere forhold rundt denne avgjørelsen som kan tilsi at den ikke nødvendigvis er avgjørende i dag.

For det første kan det hevdes at uttalelsen fra Høyesterett er konkret, og at heller ikke denne kan forstås som en generell rettsoppfatning. Høyesterett viste til ”*denne saken*” og omtaler den tidligere ”*straffesaken*” som sådan. Begrepsbruken kan tilsi at uttalelsen kun relaterer seg til den foreliggende saken, og at bevisførselen i denne konkrete saken ikke kan anses å være i strid med uskyldspresumsjonen. Avgjørelsen innebærer ikke nødvendigvis at det er anledning til å fremlegge tilsvarende bevis i andre saker.

For det annet var tilfellet i Rt. 1996 side 836 at det sivile kravet og straffesaken ble pådømt hver for seg. EMD har uttalt at det forhold at borgerlige rettskrav pådømmes i samme sak som straffesaken, ikke i seg selv innebærer en krenkelse av uskyldspresumsjonen.¹⁵⁸ Det kan imidlertid anføres at en pådømmelse av kravene i samme sak er mer egnet til å så tvil om en frifinnende straffedom siden det lettere kan etableres en tilknytning til straffesaken. Det er derfor mulig at fremleggelsesadgangen for straffesaksdokumenter i saker hvor kravene pådømmes under ett, må undergis andre begrensninger enn saker hvor kravene pådømmes særskilt.

Endelig kan det spørres om det foreligger senere praksis fra EMD som er egnet til å svekke kjennelsens rettskildemessige vekt i dag. Kjennelsen angår konkret det tilfellet at straffesaksdokumenter blir fremlagt som bevis i et etterfølgende sivil søksmål, og er avsagt før EMDs avgjørelser i sakene *Ringvold v. Norway*, *Y v. Norway* og *Orr v. Norway*.

I *Ringvold* ble det anført at en felles bevisføring for det sivile kravet og straffesaken skapte en ”link” mellom straffesaken og den sivile saken.¹⁵⁹ Til dette uttalte EMD:

¹⁵⁸ Orr v. Norway, avsnitt 50.

¹⁵⁹ Avsnitt 30.

*“[T]he fact that an act that may give rise to a civil compensation claim under the law of tort is also covered by the objective constitutive elements of a criminal offence cannot, notwithstanding its gravity, provide a sufficient ground for regarding the person allegedly responsible for the act in the context of a tort case as being “charged with a criminal offence”. Nor can the fact that evidence from the criminal trial is used to determine the civil-law consequences of the act warrant such a characterization”.*¹⁶⁰

Trechsel kritiserer denne uttalelsen for ikke å gi svar på spørsmålet som reises.¹⁶¹ Han uttaler videre at det sentrale problemet er at redegjørelsen for faktum i en straffesak utnytter fordeler fra påtalemyndighetens etterforskning særlig gjennom påtalemyndighetens anledning til å benytte tvangsmidler som ledd i etterforskningen.¹⁶² Disse mulighetene til å klarlegge et faktum er ikke allment tilgjengelige for en part i en sivil sak. Dette tilsier varsomhet ved bruk av straffesaksdokumenter som bevis i den sivile saken. I *Ringvold* undersøkte ikke EMD om straffesaksdokumentene ville vært tilgjengelige for parten også i den sivile saken. Det kan synes urimelig at fornærmede på bakgrunn av etterforskningen dermed oppnår visse særfordeler ved å fremme et senere erstatningskrav.¹⁶³ Som fremholdt av Trechsel kan disse fordelene anses akseptable for erstatningssaker hvor tiltalte blir dømt. Situasjonen stiller seg imidlertid annerledes der tiltalte er frikjent for straff.

Argumentasjonen har nær relasjon til prinsippet om ”equality of arms”.¹⁶⁴ Prinsippet innebærer at partene skal ha de samme prosessuelle rettighetene.¹⁶⁵ Til dette må det påpekes at skadevolder i erstatningssaken vil ha lik adgang til å føre bevis for sin uskyld, siden skadevolder har full tilgang på de samme bevisene.¹⁶⁶ Videre fremholder Strandbakken at med dagens beviskrav bør det ikke under noen omstendigheter anses

¹⁶⁰ Avsnitt 38.

¹⁶¹ Trechsel (2005) s. 185.

¹⁶² Trechsel (2005) s. 185.

¹⁶³ Trechsel (2005) s. 185.

¹⁶⁴ Strandbakken i Lov og Rett (2003) s. 242.

¹⁶⁵ Hov (2010) s. 78.

¹⁶⁶ Strandbakken i Lov og Rett (2003) s. 243.

konvensjonsstridig at fornærmede i en etterfølgende sivil sak tilgodeses med materiale frembrakt under etterforskningen.¹⁶⁷

Gode grunner taler for de synspunktene som blir fremholdt av Trechsel. Imidlertid står argumentene i kontrast til prinsippet om fri bevisføring, samt hensynet til sakens opplysning, og herunder ønsket om å oppnå materielt riktige avgjørelser. På tross av EMDs manglende vurdering av dette konkrete spørsmålet i *Ringvold*, må det uansett legges til grunn at EMD aksepterer at straffesaksdokumentene fremlegges som bevis i avgjørelsen av sivile krav.

Hva angår den konkrete bevisføringen, har imidlertid EMD inntatt et uttrykkelig standpunkt om at det primært er et nasjonalt anliggende å vurdere de konkrete bevisene i saken. Dette følger av saken *P.G. and J.H. v. The United Kingdom*, hvor det ble uttalt at selv om EMK art. 6 skal garantere en rettferdig rettergang, innebærer som hovedregel ikke EMK art. 6 begrensninger på hvordan bevis kan føres.¹⁶⁸ Uttalelsen er fulgt opp i nyere praksis fra EMD, blant annet *Vera Fernández-Huidobro v. Spain*.¹⁶⁹ Med andre ord kan dette tyde på at det å legge frem bevisene i en senere sak ikke vil være i strid med uskyldspresumsjonen. Dette kan videre tyde på at Høyesteretts standpunkt i Rt. 1996 side 863 om at det ikke er fremleggelsen som sådan som kan innebære brudd på uskyldspresumsjonen, er i tråd med nyere EMD-praksis.

Det kan imidlertid spørres om dette standpunktet må modifiseres på bakgrunn av hensynet til den som nyter vern under uskyldspresumsjonen. For den som er frifunnet for et straffbart forhold (eller ennå ikke er dømt), vil enhver opprivning i tidligere forhold kunne oppleves som en krenkelse. Videre synes ikke spørsmålet om bruk av straffesaksdokumenter som bevis i en sivil sak satt på spissen i noen av EMDs avgjørelser. Avgjørelsene kan dermed ikke utelukke at en omfattende bevisførsel for en persons skyld etter frifinnende dom, vil være i strid med uskyldspresumsjonen.

¹⁶⁷ Strandbakken i Lov og Rett (2003) s. 243.

¹⁶⁸ Avsnitt 76.

¹⁶⁹ Avsnitt 144 flg.

Argumentasjonen reiser et interessant spørsmål: Kan det tenkes at Regjeringsadvokatens, statens advokat, prosedering i en erstatningssak under henvisning til bevis fra straffesaken innebærer brudd på uskyldspresumsjonen? Som det fremgår av *Allenet de Ribemont v. France* er det sikker praksis for at uttalelser fra andre offentlige myndigheter enn domstolen som sådan, kan medføre brudd på uskyldspresumsjonen.¹⁷⁰ Hvorvidt det foreligger brudd beror imidlertid på de nærmere omstendighetene rundt uttalelsene.¹⁷¹ Uttalelser og argumentasjon på domfellelse internt i retten innebærer ingen krenkelse av EMK.¹⁷² Det er domspremissenes formuleringer som er egnet til å så tvil om en persons uskyld.

Under punkt 3.2.1 ble det vist til RG 2010 side 598. Saken gjaldt fremleggelse av straffesaksdokumenter som bevis i en sak hvor straffesaken og erstatningskravet ble behandlet i samme sak. Lagmannsretten viste til Rt. 1996 side 836 som støtte for at straffesaksdokumentene kunne fremlegges som bevis uhindret av uskyldspresumsjonen. Lagmannsretten pekte imidlertid på at saken i stor grad skilte seg fra foreliggende rettspraksis, siden kravet om oppreisning ble reist i samme sak som straffesaken. Dette skillet mellom de to sakstypene ble imidlertid kun fremhevet i tilknytning til tvisteloven § 21-12 og spørsmålet om dokumentene kunne anses være avgitt anledning saken, jf. punkt 3.2. Lagmannsretten konkluderte med at hensynet bak bevisavskjæringsregelen i tvisteloven § 21-12 tilsa at det ikke er avgjørende om oppreisningskravet er reist i samme sak som straffesaken eller i en etterfølgende sak. Umiddelbart kan det virke noe underlig at dette skillet ikke blir klarere fremhevet også i relasjon til uskyldspresumsjonens skranker. Som nevnt innledningsvis i punkt 3.4.4 angår Rt. 1996 side 836 situasjonen hvor erstatningskravet ble fremmet i en etterfølgende sak. Når retten først fremhever at dette skillet mellom de to sakstypene kan være av betydning, mener jeg skillet burde vært vurdert også i tilknytning til uskyldspresumsjonen. Det er altså rimelig å anta at i saker hvor kravene pådømmes under ett, er terskelen for å konstatere en ”link” mellom det sivile kravet og straffesaken vesentlig lavere. Ved å dele opp i separate saker oppnås en distanse

¹⁷⁰ Avsnitt 36.

¹⁷¹ *Daktaras v. Lithuania*, avsnitt 43.

¹⁷² *Daktaras v. Lithuania*, avsnitt 43 flg.

til straffesaken, i tråd med de retningslinjene EMD har oppstilt gjennom sin praksis.¹⁷³ Resultatet kan muligens medføre at det ikke fremstår som like uforståelig at den som blir frikjent for et drap likevel må betale erstatning for skaden som oppstod som følge av drapet.¹⁷⁴

Rt. 1996 side 836 er foreløpig den eneste kjennelsen som foreligger hvor fremleggelsesadgangen av straffesaksdokumenter blir drøftet i tilknytning til uskyldspresumsjonen. Kjennelsen konkluderer med at bevisfremleggelse går klar av uskyldspresumsjonen siden det ikke er fremleggelsen som sådan som innebærer at det reises tvil om frifinnelsen i straffesaken. Dette er også utgangspunktet for EMD, og standpunktet må dermed sies å være gjeldende rett. Noe annet kan tenkes å være tilfellet der det argumenteres sterkt for idømmelse av erstatning på bakgrunn av tilsvarende bevisførsel som for straffesaken. Dersom retten idømmer erstatning kan domspremissene medføre at det sås tvil om den frifinnende straffedommen. Dette er imidlertid et annet forhold enn selve bevisfremleggelsen, og må gjelde uavhengig av hvordan saken argumenteres i retten.

3.5 Avskjæringens realitet – innebærer avskjæring at bevisene reelt sett unntas fra rettens avgjørelsesgrunnlag?

Det kan stilles spørsmål ved hvor praktisk reglene om bevisavskjæring egentlig er. Et søk på lovdata¹⁷⁵ på ”bevisavskjæring” ga 81 treff blant avgjørelser fra Høyesterett per 20. oktober 2011. Til sammenligning resulterte søkeordene ”anke” og ”mangel” i henholdsvis 14381 og 2575 treff blant avgjørelser fra Høyesterett. Dette kan umiddelbart gi inntrykk av at reglene om bevisavskjæring er mer teoretiske enn praktiske. På den annen side kan det anføres at reglene om bevisavskjæring virker som ris bak speilet. Reglenes eksistens alene medfører en større bevissthet rundt de bevis som kan fremlegges. Bevis som klart omfattes av regler om bevisavskjæring eller bevisfritak, vil som utgangspunkt

¹⁷³ Se som eksempel *Sekanina v. Austria*, avsnitt 22.

¹⁷⁴ Strandbakken i Lov og Rett (2003) s. 241.

¹⁷⁵ www.lovdata.no.

ikke fremlegges, og som konsekvens av dette, ikke avskjæres av retten. Det må videre påpekes at reglene om bevisavskjæring er viktige prosessuelle kjøreregler. De hindrer vidløftig bevisføring om irrelevante forhold og har som formål å legge til rette for et mest mulig riktig og rettferdig avgjørelsesgrunnlag for retten.

Twisteloven § 19-2 annet ledd angir forberedende dommers kompetanse. Det følger av bestemmelsen at avgjørelser om saksbehandlingen under saksforberedelsen treffes av forberedende dommer. Som det klare utgangspunktet har dommeren som blir tildelt en sak, ansvaret for den helt frem til avgjørelsen.¹⁷⁶ Det er dermed en selvfølge at vedkommende også er forberedende dommer.¹⁷⁷

Gitt at forberedende dommer også er dommer under hovedforhandling, er det dermed forberedende dommer som avgjør spørsmålet om bevisavskjæring. Når bevis sendes med stevning eller øvrige prosesskriv, vil dommeren få disse i hende, og på bakgrunn av motpartens eventuelle rettslige innsigelser, ta stilling til om bevisene skal avskjæres. Dermed har dommeren allerede sett bevisene og tatt stilling til disse før hovedforhandlingen. Dette kan være uheldig i flere henseende.

For det første kan det anføres at selve bevisavskjæringen mister sin realitet. Det kan hevdes at dommeren dermed ikke går inn i hovedforhandlingen med et fullstendig åpent sinn. Videre kan dette svekke motpartens tillitt til nøytralitet i prosessen. Vedkommende kan sitte igjen med den oppfatningen at en eventuelt fellende dom på et erstatningskrav kanskje ikke utelukkende var basert på den umiddelbare bevisføringen under hovedforhandlingen.

Til dette må det påpekes at dette ofte er oppgaven for en dommer. Dommeren må ta stilling til om bevisene er relevante eller tillatt. Videre kan det anføres at reglene om habilitet ivaretar motpartens tillitt til nøytralitet i prosessen på en tilfredsstillende måte.¹⁷⁸

¹⁷⁶ Det er imidlertid ikke upraktisk at en sak av ulike grunner overføres til en ny dommer før hovedforhandling. Dette er også praksis ved flere tingretter, jf. NOU 2001: 32B s. 886.

¹⁷⁷ NOU 2001: 32B side 886.

¹⁷⁸ Se lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene (domstoloven) kapittel 6.

Straffeprosessen har egne regler om dette. Etter straffeprosessloven får retten verken sakens dokumenter eller noen redegjørelse fra påtalemyndigheten før hovedforhandlingen, se straffeprosessloven § 262 første ledd forutsetningsvis. Dette innebærer at en dommer som regel møter til hovedforhandling uten annen informasjon om saken enn hva som fremgår av tiltalebeslutningen.¹⁷⁹ Dersom rettens leder finner behov for det, kan han eller hun imidlertid be om utlån av sakens dokumenter, jf. straffeprosessloven § 262 første ledd *i.f.* Begrunnelsen for straffeprosessens regler ligger i at dommeren bør møte til hovedforhandling med et åpent sinn, upåvirket av de opplysningene som måtte finnes i sakens dokumenter.¹⁸⁰ Det kan imidlertid oppfattes slik at mens den straffeprosessuelle saksbehandlingen er begrunnet i hensynet til rettssikkerhet, synes den sivilprosessuelle saksbehandlingen å være begrunnet i hensynet til effektivitet og prosessbesparelse.

Det kan reises kritikk mot begge systemene. Ved at en dommer møter med åpent sinn, reduseres sannsynligheten for forhåndsdømming, samtidig som faren for at avgjørelsen er materielt uriktig kan øke. En uforberedt dommer har ikke tilsvarende anledning til å gjennomgå det faktiske avgjørelsesgrunnlaget på forhånd, og må basere sin avgjørelse utelukkende på hva som skjer i retten. Dette er imidlertid i tråd med bevisumiddelbarhetsprinsippet som ligger til grunn for norsk prosessordning. Det er opp til hver part å være godt forberedt før en hovedforhandling, og påse at rettens avgjørelsesgrunnlag blir tilstrekkelig opplyst.

Det kan likevel hevdes at det bør tilstrebes at forberedende dommer ikke er dommer under hovedforhandling, gitt at vedkommende under saksforberedelsen har måttet ta stilling til omfattende bevisavskjæringsspørsmål. Dette mener jeg er hensiktsmessig av hensyn til reglene om bevisumiddelbarhet og rettssikkerhet, samt av hensyn til tillitt til domstolenes virksomhet. For partene i saken kan en omfattende sivil sak og resultatet av denne, fremstå som svært viktig. Situasjonen kan illustreres ved samværssaker eller saker om oppreisning

¹⁷⁹ Hov (2010) s. 233.

¹⁸⁰ Straffeprosesslovkomiteens innstilling av 1969 s. 293.

til etterlatte. Satt på spissen er det dermed få hensyn som begrunner dette konkrete skillet i saksbehandlingen mellom sivile saker og straffesaker. Hensynet til rettssikkerhet og tillit til domstolene gjør seg gjeldende i begge henseende.

4 Undersøkelse vedrørende bruk av straffesaksdokumenter som bevis i en sivil sak

Som følge av en undersøkelse som fremgikk av påtaleinstruksens forarbeider,¹⁸¹ valgte jeg å rette en forespørsel til samtlige av landets politidistrikter. Formålet var å undersøke hvorvidt påtaleinstruksens regler om utskrift og kopi av straffesaksdokumenter har medført en endring i den praksisen som forelå før påtaleinstruksen ble vedtatt. Seks av landets politidistrikter¹⁸² ga tilbakemelding på forespørselen,¹⁸³ og svarene fra de ulike politidistriktene var svært sprikende.

Jeg ba for det første om en redegjørelse for i hvilken grad de ulike politidistriktene mottok utlånsbegjæringer i medhold av påtaleinstruksen §§ 16-4 og 16-5. Hyppigheten vedrørende utlånsbegjæring i tilknytning til en verserende straffesak var svært varierende. Salten politidistrikt opplyste at de ofte mottok begjæring i medhold av disse bestemmelsene, mens dette svært sjelden var tilfellet for Nordre Buskerud politidistrikts vedkommende. De øvrige politidistriktene oppga at det var et skille i hyppigheten vedrørende begjæring fra fornærmede og etterlatte i medhold av § 16-4 og begjæring fra andre i medhold § 16-5, hvor innsyn etter sistnevnte bestemmelse svært sjelden ble påberopt. Det er vanskelig å angi hva som ligger til grunn for det klare skillet mellom to av politidistriktenes hyppighet i utlånsbegjæringer. Skillet er avhengig av ulike faktorer som sakstyper, samt i hvilken grad straffesaksdokumenter har bevisverdi i en konkret sak. Hva angår begjæringer fra andre i medhold av § 16-5 er det rimelig å anta de strenge kravene for utlån til denne

¹⁸¹ NOU 1984: 27 side 38 flg. Se punkt 2.2.4 for en fremstilling av undersøkelsen i påtaleinstruksens forarbeider.

¹⁸² Av totalt 27.

¹⁸³ Gudbrandsdal politidistrikt, Nordre Buskerud politidistrikt, Midtre Hålogaland politidistrikt, Telemark politidistrikt, Salten politidistrikt og Vestoppland politidistrikt.

persongruppen begrunner det moderate antallet av begjæringer i medhold av denne bestemmelsen.

Jeg ba også om en redegjørelse for i hvilken grad de ulike politidistriktene mottok begjæring om utskrift i medhold av påtaleinstruksen §§ 4-1 og 4-2. Praksis her var svært sammenfallende mellom de ulike politidistriktene med unntak av Salten politidistrikt, hvor utskriftsbegjæring i medhold av § 4-1 forekom sjelden (fornærmede og etterlattes begjæring om utskrift av dokumenter i en avsluttet straffesak). På generelt grunnlag mottok de ulike politidistriktene begjæring i medhold av bestemmelsene svært ofte, typisk i sedelighets- og erstatningssaker, herunder krav om oppreisning fra fornærmede eller fra forsikringsselskaper.

For det tredje ba jeg om en redegjørelse for hvor ofte en utskrifts- eller utlånsbegjæring blir avslått. Svarene fra de ulike politidistrikt var også her rimelig sammenfallende. Det ble svært sjelden gitt avslag. Dersom avslag ble gitt, var det som regel begrunnet i at tredjepersoner ikke kunne vise til ”saklig grunn” for sine krav. Med andre ord var avslag som regel tilknyttet begjæringer i medhold av påtaleinstruksen § 4-2 tredje ledd, siden dette er den ene bestemmelsen hvor det fremgår et krav om ”saklig grunn”. Ett politidistrikt viste til at et eventuelt avslag var avhengig av hvem som begjærer utlån og hva formålet med utlån er. Hvorvidt dette er en henvisning til vilkårene som ligger til grunn i påtaleinstruksen, eller en skjønnsmessig vurdering ut over dette, er vanskelig å anslå. Som det er vist til tidligere i avhandlingen¹⁸⁴ er det vanskelig å angi konkret hva som ligger i kravet til saklig grunn. Uttalelsen kaster lys over den vurderingen som må foretas i relasjon til dette vilkåret, og kan tyde på at politidistriktenes utlånspraksis i en viss grad beror på en rimelighetsvurdering av innholdet i dokumentene sammenholdt med kravet til saklig grunn.

Endelig ba jeg om politidistriktenes egen vurdering av om det er rimelig at straffesaksdokumenter, herunder taushetsbelagte dokumenter, fritt kan legges frem som bevis i en sivil sak. Fra samtlige politidistrikt ble dette spørsmål besvart med ”nei”. Ett

¹⁸⁴ Punkt 2.3.2.

politidistrikt utdypet i denne forbindelse om at de anmodet om at alle begjæringer om utskrift og utlån av straffesaksdokumenter, kom fra tingretten. Det kan antas at påtaleansvarlig viste til reglene om utlån av dokumenter fra verserende straffesaker, siden vedkommende opplyste om at anmodningene som regel blir *”etterkommet dersom dette ikke kunne skade etterforskningen”*. Gudbrandsdal politidistrikt kom med en anmerkning om at det på generelt grunnlag bør vises varsomhet med å myke opp den strenge taushetsplikten som ligger til grunn i forbindelse med straffesaker. Dette er interessant, siden påtaleinstruksens regler om utlåns- og utskriftsbegjæringer nettopp er et lovfestet unntak fra reglene om taushetsplikt. Uttalelsen gir en anvisning på de hensyn som gjør seg gjeldende i fremleggelsesadgangen og den konflikten som kan oppstå mellom reglene om taushetsplikt og innsynsrett.

Alt i alt viser undersøkelsen at selv om praksis er sprikende for ett av utlånstilfellene, er det, sammenlignet med undersøkelsen som ble foretatt i påtaleinstruksens forarbeider, stor grad av samsvar mellom de ulike politidistrikters praksis etter påtaleinstruksen. Videre viser undersøkelsen at praksis vedrørende fremleggelse av straffesaksdokumenter som bevis i en straffesaks, kan oppfattes som noe urimelig. Dette forsterker viktigheten av å ha klare og tydelige regler på området, hvor hensynet til taushetsplikt og personvern blir tilstrekkelig ivare tatt. Det er et håp at den nye politiregisterloven gjenspeiler dette.

5 Avsluttende bemerkninger

Formålet ved avhandlingen var å redegjøre for det regelverket som ligger grunn for bruk av straffesaksdokumenter i sivile saker. Sammenfattet er utgangspunktet at en rett til innsyn i straffesaksdokumenter foranlediger retten til å fremlegge disse som bevis i en sivil sak.

Det kan imidlertid stilles spørsmål ved om dette utgangspunktet bør opprettholdes, eller om utgangspunktet må modifiseres gjennom de skrankene som er fremstilt i avhandlingen. Etter min mening taler gode grunner for den sistnevnte oppfatningen.

Et av formålene ved den nye politiregisterloven var å bedre den enkeltes personvern.¹⁸⁵ Med ny teknologi og som konsekvens, enklere tilgang til sensitive opplysninger, er ivaretagelsen av den enkeltes personvern en sentral utfordring på prosessrettens område. Prinsippet om fri bevisføring står i kontrast til dette.

Politiregisterlovens utforming og ønske om å samle de ulike innsynshjemlene gjennom én bestemmelse, er som utgangspunkt en god tanke. Det kan tenkes at det dermed oppnås en mer ensartet prosedyre for innsynsbegjæringer. Et annet spørsmål er imidlertid om dette er ønskelig. Politiregisterloven regulerer ikke den nærmere bruken av dokumentene etter at innsyn er gitt. Som det fremgår er det ulike hensyn som begrunner innsyn og selve fremleggelsen av dokumentene som bevis. Mer ensartethet på dette området vil dermed ikke nødvendigvis ivareta den enkeltes personvern på en tilfredsstillende måte.

Fri bevisfremleggelse bør ikke være en konsekvens av innsyn. Hensett til det foreliggende rettskildebildet er et sentralt ønske ved denne avhandlingen å sette fokus på den nærmere

¹⁸⁵ Ot.prp. nr. 108 (2008-2009) s. 12.

bruken av straffesaksdokumenter som bevis i sivile saker. Det er flere hensyn som må ivaretas i prosessen. Slike hensyn kan ivaretas ved regler om bevisforbud ut fra personvern hensyn, samt begrensninger i bevisføringen ut i fra hensynet til å skape likhet mellom partene. Dette er hensyn som ble fremhevet som sentrale utgangspunkter i forarbeidene til tvisteloven.¹⁸⁶ Disse utgangspunktene kommer imidlertid ikke til sin rett uten nærmere regulering av den konkrete bruken av straffesaksdokumenter i sivile saker.

Bruken av straffesaksdokumenter kan i seg selv innebære en skjevhet i forhold til prinsippet om likhet for retten. Straffesaksdokumentene kan skape et inntrykk av en sterkere alvorlighetsgrad rundt situasjonen, og kan i verste fall trigge en iboende forutinntatthet hos retten. Som konsekvens av dette er det dermed ønskelig at lovgiver griper inn og foretar en nærmere regulering av de spørsmål som kan oppstå. Uklarhet rundt dette er i høy grad egnet til å svekke tillit til prosessen, og bør derfor unngås.

¹⁸⁶ NOU 2001: 32A s. 454.

6 Kilder

Lovgivning

- 1915 Lov om domstolene
13. august 1915 nr. 5 (*domstolloven*)
- 1915 Lov om rettergangsmaaten for tvistemaal
13. august 1915 nr. 6 (*tvistemålsloven*)
- 1967 Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker
10. februar 1967 (*forvaltningsloven*)
- 1981 Lov om rettergangsmåten i straffesaker
22. mai 1981 nr. 25 (*straffeprosessloven*)
- 1999 Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett
21. mai 1999 nr. 30 (*menneskerettsloven*)
- 2001 Lov om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling m.m.
20. april 2001 nr. 13 (*voldsoffererstatningsloven*)
- 2005 Lov om mekling og rettergang i sivile tvister
17. juni 2005 nr. 90 (*tvisteloven*)
- 2006 Lov om rett til innsyn i dokument i offentlig verksemd
19. mai 2006 nr. 16 (*offentleglova*)

Forskrifter og rundskriv

- 1934 Regler om ordningen av påtalemyndigheten. Fastsatt ved kronprinsregentens
resolusjon 14. desember 1934 (*påtaleinstruksen*)

- 1981 Riksadvokatens rundskriv – Meddelelser til offentligheten om straffesaker.
Opplysning om etterforskning, påtaleavgjørelser m.v.
Rundskriv R. 2291/80 nr. 1/1981 av 12. februar 1981
- 1985 Forskrift om ordningen av påtalemyndigheten
28. juni 1985 nr. 1679 (*påtaleinstruksen*)
- 1985 Justisdepartementets rundskriv av 2. desember 1985
Rundskriv G-205/85

Internasjonale konvensjoner

- 1950 Den europeiske menneskerettskonvensjon
4. november 1950 (*EMK*)
- 1966 FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter
16. desember 1966 (*SP*)

Forarbeider

Innstilling 1969	Straffeprosesslovkomiteens innstilling av 1969
NOU 1984: 27	Ny påtaleinstruks
Ot.prp. nr. 33 (1993-1994)	Om lov om endringer i straffeprosessloven m.v. (styrking av kriminalitetsofres stilling)
NOU 2001: 32	Rett på sak
Ot.prp. nr. 106 (2001-2002)	Om lov om endringer i straffeprosessloven og politiloven m.m. (lovtiltak mot barne- og ungdomskriminalitet)
NOU 2003: 21	Kriminalitetsbekjempelse og personvern – politiets og påtalemyndighetens behandling av opplysninger
NOU 2003: 31	Retten til et liv uten vold

Ot.prp. nr. 51 (2004-2005)	Om lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven)
NOU 2006: 10	Fornærmede i straffeprosessen – nytt perspektiv og nye rettigheter
Ot.prp. nr. 108 (2008-2009)	Om lov om behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten (politiregisterloven)
NOU 2009: 15	Skjult informasjon – åpen kontroll

Rettspraksis

Høyesterett

Rt. 1963 side 508

Rt. 1970 side 1504

Rt. 1988 side 706

Rt. 1993 side 1077

Rt. 1995 side 935

Rt. 1996 side 863

Rt. 1996 side 864

Rt. 1998 side 2059

Rt. 1999 side 1363

Rt. 2004 side 321

Rt. 2006 side 582

Rt. 2007 side 920

Lagmannsrettene

RG 1984 side 212

RG 1970 side 386

LE-1992-513

LG-1998-260-2

RG 2010 side 598

Avgjørelser fra Den europeiske menneskerettsdomstol (EMD)

Barberà, Messegué and Jabardo v. Spain	<i>Application no. 10590/83 (EMDN-1983-10590)</i>
Sekanina v. Austria	<i>Application no. 13126/87 (EMDN-1987-13126)</i>
Allenet de Ribemont v. France	<i>Application no. 15175/89 (EMDN-1989-15175)</i>
O v. Norway	<i>Application no. 29327/95 (EMDN-1995-29327)</i>
Hammern v. Norway	<i>Application no. 30287/96 (EMDN-1996-30287)</i>
Ringvold v. Norway	<i>Application no. 34964/97 (EMDN-1997-34964)</i>
Phillips v. The United Kingdom	<i>Application no. 41087/98 (EMDN-1998-41087)</i>
Daktaras v. Lithuania	<i>Application no. 42095/98 (EMDN-1998-42095)</i>
P.G. and J.H. v. The United Kingdom	<i>Application no. 44787/98 (EMDN-1998-44787)</i>
Y v. Norway	<i>Application no. 56568/00 (EMDN-2000-56568)</i>
Vera Fernández-Huidobro v. Spain	<i>Application no. 74181/01 (EMDN-2001-74181)</i>

Orr v. Norway	<i>Application no. 31283/04 (EMDN-2004-31283)</i>
Fatullayev v. Azerbaijan	<i>Application no. 40984/07 (EMDN-2007-40984)</i>

Litteratur

Aall, Jørgen	<i>UskylDSPresumsjonen etter frifinnende dom</i> Lov og Rett nr. 04/05/2003 side 249
Aall, Jørgen	<i>Rettsstat og menneskerettigheter</i> 2. utg. Bergen, 2007
Aarli, Ragna	<i>Offentlig rettergang – Publikums adgang til innsyn i og omtale av straffesaker</i> 1. utg. Bergen, 2010
Andenæs, Johs.	<i>Straffeprosessen i første instans</i> Oslo, 1962
Bjerke, Hans Kristian og Keiserud, Eirik	<i>Straffeprosessloven med kommentarer, Bind I</i> 3. utg. Oslo, 2001
Eckhoff, Torstein ved Jan Helgesen	<i>Rettskildelære</i> 5. utg. Oslo, 2001
Hov, Jo	<i>Rettergang I</i> 1. utg. Oslo, 2010
Hov, Jo	<i>Rettergang II</i> 1. utg. Oslo, 2010
Hika, Gemetchu	<i>Objektivt straffansvar – unntak fra skyldkravet i norsk strafferett og forholdet til uskylDSPresumsjonen</i> Tidsskrift for Rettsvitenskap 2010 side 505
Jebens, Sverre	<i>Menneskerettigheter i straffeprosessen</i> 1. utg. Oslo, 2004
Johansen, Jon Petter Rui	<i>Fra menneskerettighetsdomstolen – Utvalgte avgjørelser for perioden 23. januar til 18. august 2008</i> Tidsskrift for Strafferett 2008 side 348

Johnsen, Jon T.	<i>Hva ble Norge dømt for i Strasbourg?</i> Tidsskrift for Rettsvitenskap 2006 side 1
Myhrer, Tor-Geir	<i>Personvern og samfunnsforsvar: Om taushetsplikt og ytringsrett i straffesaksbehandlingen</i> Oslo, 2001
Nygaard, Nils	<i>Rettsgrunnlag og standpunkt</i> 2. utg. Bergen, 2004
Schei, Tore ... [et al.]	<i>Twisteloven Kommentarutgave, Bind II</i> 1. utg. Oslo, 2007
Skoghøy, Jens Edvin A.	<i>Twistemål</i> 2. utg. Oslo, 2001
Skoghøy, Jens Edvin A.	<i>Twisteløsning</i> 1. utg. Oslo, 2010
Strandbakken, Asbjørn	<i>Uskyldspresumsjonen: «In dubio pro reo»</i> Bergen, 2003
Strandbakken, Asbjørn	<i>Simpson i Strasbourg</i> Lov og Rett nr. 04/05/2003 side 231
Trechsel, Stefan	<i>Human Rights in Criminal Proceedings</i> Oxford, 2005

7 Vedlegg

7.1 Undersøkelse

1. I hvilken grad mottar deres politidistrikt begjæring om utlån av straffesaksdokumenter i medhold av påtaleinstruksen §§ 16-4 og 16-5?
2. I hvilken grad mottar deres politidistrikt begjæring om utskrift av straffesaksdokumenter i medhold av påtaleinstruksen §§ 4-1 og 4-2?
3. I hvilke sakstyper blir det oftest begjært utlån/ utskrift?
4. Hvor ofte blir begjæring om utlån/ utskrift avslått, og hva legges til grunn som begrunnelse for et avslag?
5. Hvem begjærer utlån/ utskrift av straffesaksdokumenter?
6. Gis utlån/ utskrift på bakgrunn av påtaleinstruksen, eller benytter deres politidistrikt en intern instruks for utlån/ utskrift av straffesaksdokumenter?
7. Anser du det som rimelig at straffesaksdokumenter fritt kan legges frem som bevis i en sivil sak?
8. Anser du det som rimelig at taushetsbelagte straffesaksdokumenter kan legges frem som bevis i en sivil sak?